



İNTEŞ
TÜRKİYE İNŞAAT SANAYİCİLERİ İŞVEREN SENDİKASI

İNŞAAT SEKTÖRÜ

RAPORU

MAYIS
2018

GİRİŞ:

Ülkemiz gelişen, buna bağlı olarak ihtiyaçları artan bir ülke konumundadır. Diğer ülkelerde olduğu gibi, gelişimin ana eksenini ise kaçınılmaz olarak “inşaat” oluşturmaktadır. Barajlar, enerji üretim tesisleri, yollar, havaalanları, kentsel mekânlar, fabrikalar, hastaneler ve diğer tüm yaşamsal mekânlar ile o mekânları yaşanılır kılacak tüm altyapının ilk adımı “inşaat”la atılmaktadır. Geleceğe güvenle yürüme kararlılığında olan bir ülke, bu yürüyüşüne hiç şüphe yok ki “inşaat”la başlayacaktır.

Sektöre girdi sağlayan ve faaliyetlerini bu sektördeki gelişmelere bağlı olarak devam ettiren diğer sektörlerin katkısı da dikkate alındığında inşaat sektörünün GSMH içindeki payının yaklaşık yüzde 30 seviyesinde olduğu görülmektedir.

Inşaat sektörü, kendisine bağlı 200’den fazla alt sektörün ürettiği mal ve hizmete talep yaratan konumunda olup, bu yaygın etki, sektörün “ekonominin lokomotif” olma vasfının en temel göstergesidir.

İngiltere’de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, ortalama yeni bir evde 150 farklı meslek kolunu ilgilendiren 23.000 parça bulunmaktadır. Hiçbir ekonomik faaliyetin bu kadar çok doğrudan ya da dolaylı etki doğurma gücü olmadığı dikkate alındığında sektörün lokomotif gücünün, gelişmekte olan ülkeler için vazgeçilemez değeri daha açık olarak ortaya çıkmaktadır.

Inşaat sektörünün gelişmesinde hükümet politikalarının, uluslararası kredi kuruluşlarının, politika ve ekonomiyi etkileyen kararlarının doğrudan etkisi bulunmaktadır. Yatırım kararını veren ya da onu finanse eden otoritenin tercihi bu alanda faaliyette bulunan firmaları doğrudan etkilemektedir.

Yüksek oranlı - istikrarlı büyüme ve beraberinde istihdam yaratma ihtiyacı her zamankinden daha fazla olan Türkiye ekonomisi için, inşaat sektörünün önemi her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

SEKTÖRÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

MİLLİ GELİR VE BÜYÜME

Ülkemiz bugün güçlü ekonomiye geçiş sürecindedir. Bu yönde sektör önemli rol üstlenmektedir. İnşaat, yaşamsal düzeyde önemli eserlerin hayata geçmesini sağlayan sektörlerdendir. Dünya her geçen gün daha çok insanı topraklarında barındırmak zorunda kalmakta, genç nüfus artmaktadır. Artan nüfus ile birlikte dünya hızla değişmekte, gelişmektedir. Bu gelişim insan ihtiyaçlarını da artırmaktadır. İşte inşaat sektörümüz artan insan ihtiyaçlarını karşılamak için anahtar rol üstlenen bir sektör olmaktadır

Sektörümüz en önemli sektörlerin başında gelmektedir. Sektörün ekonomi içerisindeki doğrudan payı %8 dolayındadır. Dolaylı payı ise kendisine bağlı farklı sektörler hesaba katıldığı zaman %30 düzeyindedir.

Ekonomimiz iç ve dış dinamiklerden kaynaklanan önemli dalgalanmalar olmaktadır. Şöyle ki, inşaat sektörü 2001 krizinin ardından hızla küçülmüştür. Ancak, 2002 yılından itibaren uygulanan istikrar programı ile toparlanma sürecine girmiştir. 2004-2006 yılları arasında sektör rekor oranda büyüme göstermiştir. 2006 yılında %25,96 büyümeye ulaşmış, ancak 2008 yılından itibaren tekrar durgunluk sürecine girmiştir.

2007 yılında konut talebindeki azalma, seçim dönemi ve ekonomik ve siyasi belirsizlikler durgunluk döneminde etkili olmuştur. 2006'daki yüksek performanslı büyümenin ardından sektör 2007 yılında nispi olarak daralmış %10,58 oranında büyüme performansı göstermiştir. 2008 yılında ise %4,23 oranında küçülmüştür.

2007 yılı Ağustos ayında ABD'deki mortgage krizi ile başlayan finansal kriz, Dünya genelinde ekonomik faaliyetlerin daralmasına bağlı olarak 2008 yılı Eylül ayından itibaren daha da derinleşerek global ölçekte bir ekonomik krize dönüşmüş, işsizlik oranında önemli artışlar yaşanmıştır.

Küresel krizden ve ekonomik daralmadan en çok etkilenen sektörlerin başında inşaat sektörü gelmektedir. Ülkemizde de ekonomin yavaşladığı dönemde bu şekilde etkilenmektedir.

Ancak ülkemizde inşaat sektörünün itici güç olarak kullanılması, kamu yatırımlarında alt ve üst yapı yatırımlarına ağırlık verilmesi, kamu ve özel sektör projelerin hayata geçirilmesi sektörün ekonominin lokomotif olma görevini yerine getirmesini sağlamaktadır.

2010 yılında ekonomide alınan önlemler ve uygulanan politikaların etkisiyle bir önceki yılda görülen küçülmeye rağmen sektör yüksek oranlı büyüme performansı sergilemiş, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden birisi olmuştur. Kriz sonrasında AB ülkelerinde yaşanan istihdam kayıplarına rağmen ülkemiz istihdam rakamlarında %6,2 artış olmuştur.

Ekonomide alınan bahsi geçen tedbirler sektörün büyüme performansına yansımız 2010 yılında bir önceli yıl %15,39'luk küçülmenin ardından 14,17'lük büyüme performansı göstermiştir.

İnşaat sektörü 2011 yılında da büyüme performansı devam ettirmiştir. Ekonomide %11,11 büyüme performansı sergilerken inşaat sektörü bu dönemde %24,74 oranında büyümüştür.

Bütün dünyada ekonomik krizin en yoğun hissedildiği ve siyasi istikrarsızlığın yaşandığı 2012 yılında, inşaat sektörü de Türkiye ekonomisinde yaşanan bu daralmadan doğal olarak etkilenmiştir. Yurt içi talepteki daralma hizmetler sektörüne yansımış bu durum özellikle inşaat ve ticaret sektörlerindeki duraksamaya neden olmuştur.

Türk ekonomisinin lokomotif sektörü olan ve 2011 yılında %24,74 büyüyen inşaat sektörü, 2012 yılında nispi olarak küçülmüş sektörün yüksek oranlı büyüme performansından sonraki büyüme oranı %8,28 olarak gerçekleşmiştir. Sektördeki daralma ve artan maliyetler sektörün aktörlerini de olumsuz etkilemiştir. Bağlı sektörlerde de daralma yaşanmıştır.

2012 yılındaki durgunluğun ardından 2013 yılının birinci çeyreğinde piyasa beklentilerinin üzerinde artış kaydetmiştir. 2013 yılının ilk çeyreğinde ekonomik aktivitede beklentinin üzerinde canlanma kaydedilmiştir. Yurt içi talepteki canlanma hizmetler sektörüne yansımıştır. Bu gelişmede, özellikle inşaat sektöründeki katma değer artışı dikkat çekici olmuş dolayısıyla ekonomik aktivitelerdeki hızlanmanın etkisi ile inşaat sektörü 2013 yılının ilk çeyreğinde yeniden büyüme trendine girerek Türkiye ortalamasının üzerinde büyümüştür. Genel ekonomide, büyüme oranı %7,96 iken inşaat sektörünün büyüme performansı %14,00 olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler ile sektörün **Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçerisindeki payı** 2013 yılında **%8,1** olmuştur.

2014 yılının genelinde küresel ekonomilerdeki dalgalanmalara ve jeopolitik riskler nedeniyle inşaat sektörümüz bir önceki yıla göre inşaat sektörünün büyüme performansı azalmıştır.

Ancak bazı temel göstergelere bakılacak olursa 2014 yılında kamu borç yükü azalmaya devam etmiştir. Faiz politikalarındaki kararlı tutum borçlanmanın reel maliyetinin düşük seviyelerde gerçekleşmesini sağlamıştır. Cari açık azalışını sürdürmüş, bankacılık sektörümüz güçlü ve sağlam yapısını korumayı başarmıştır. İstihdam konularında bazı yapısal sorunlar devam etmiştir.

2014 yılında Dünya siyasi ve ekonomik risklere maruz kalmıştır. Özellikle Avrupa ekonomilerindeki resesyon küresel piyasaları, dolayısıyla ülkemiz ekonomisini de etkilemiştir.

Ekonomide Dolar ve Euro kurlarının yukarı yönlü hareketi sektör üretiminde maliyetlerin artmasına, konuta olan talebin sınırlı düzeyde kalmasına neden olmuş, inşaat sektörünün düşük tempolu bir büyüme göstermesine yol açmış ve %5,0 oranında büyüme performansı göstermiştir.

2015 yılı küresel ekonomilerdeki dalgalanmalar ve komşu ülkelerdeki gerginlikler ve seçim sürecine girilmiş olması nedeni ile kritik bir yıl olarak başlamıştır. Türkiye ekonomisi 2015 yılında %6,06 oranında büyümüştür. Büyümeye en yüksek katkı özel tüketim harcamaları ve kamu harcamalarından kaynaklanmıştır. Ayrıca 2015 yılının son çeyreğinde kamu ve özel sektörün inşaat, makine teçhizat yatırımlarındaki artış büyümede etkin olmuştur. Sektörün büyüme performansı 2015 yılında %4,90 olarak gerçekleşmiştir.

2016 yılı verileri

Türkiye ekonomisi, siyasi, sosyal yapısı ile dünyada önemli konumda bir ülke olup, küresel gelişmelerden de doğrudan etkilenmektedir. 2016 yılı tüm dünyada farklı gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Dünyada küresel ekonomi büyüme beklentisi %3,1 olup, 2016 yıl sonu beklentileri küresel kriz sonrası en düşük büyüme oranının yaşandığı yıl olması yönündedir. Türkiye dışa açık ve tüm dünya ülkeleri ile siyasal ve ticari bağları kuvvetli bir ülke olarak küresel hareketlerden 2016 yılında etkilenmiştir. FED'in faiz politikaları, İngiltere'nin AB'den ayrılma

süreci gibi bölgesel iş birliklerinin geleceğine dair belirsizlikler, ayrıca ABD seçimleri tüm ekonomileri etkilemiştir.

Yaşanan süreçler sınırlarımızda yaşanan sıcak savaş ortamı ve bu ortamda Türkiye'nin üstlendiği rol, artan göç ve mülteci sorunlarının da ülkemiz ekonomisine yansımaları olmuştur.

2016 yılı boyunca Türkiye farklı terör örgütleri ile mücadele etti ve hala etmek durumundadır. 15 Temmuz başarısız darbe girişimi, Güney Doğu ve Doğu Anadolu Bölgesinde terör örgütlerinin eylemleri, büyük şehirlerimizde yaşanan terör saldırılarını yaşadık. Ekonomideki bu baskılayıcı unsurlara rağmen Türkiye ekonomisi tüm bu süreçleri en az hasarla atlattır.

2016 yılında ekonominin en kritik süreci Türk Lirasında olduğu gibi tüm dünya piyasalarında euro ve dolar kurlarının değer kazanması olmuştur. Tüm bu ortama rağmen Türkiye ekonomisi 2016 yılın açıklanan üçüncü çeyreği haricinde büyümesini sürdürmüştür. 2016 yılını ise büyüme ile tamamlamıştır.

GSYİH yılın üçüncü çeyreğinde yıllık bazda %1,8 oranında daralmıştır. 27 çeyrektir kesintisiz büyüyen Türkiye ekonomisi ilk defa küçülme performansı sergilemiştir. 2016 yılında üçüncü çeyrekte daralmanın kaynakları üretim yönünden tarım, sanayi ve hizmetlerde katma değer azalışları, talep yönünden ise özel tüketimdeki ve ihracattaki azalışları olmuştur. Kamu tüketimi büyümeye pozitif katkı vermeye devam etmiştir.

Büyümeye en büyük katkıyı artan özel tüketim harcamalarından gelmiş 2016 yılında Hanehalkı nihai tüketim harcamaları zincirlemiş hacim endeksine göre %2,3 artmıştır. Hanehalkı tüketim harcamalarının GSYH içindeki payı %59,5 olmuştur.

2017 yılı ise jeopolitik risklerin etkisi, dış siyasetteki dengeler, küresel ekonomilerdeki iyileşme, parasal politikalar nedeniyle sermayenin gelişmekte olan ülkelere kaymasıyla ekonomide dengelerin sağlanması için yoğun çaba sarf edildiği bir yıl olmuştur. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Türkiye ekonomisinin güçlü yapısını korumuştur.

2017 yılında para ve maliye politikalarında önemli tedbirler ortaya konmaya devam etmiştir. Reel sektörün krediye erişimlerini kolaylaştırılmıştır. Konut sektöründe, mobilya ve beyaz eşya sektörlerinde geçici vergi indirimleri, ekonomide büyümeyi destekleyecek şekilde yeni teşvik unsurlarının hayata geçirilmesi, alınan tedbirler sayesinde ekonomi ilk altı ayda Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Zincirlenmiş Hacim endeksine göre %5,1 oranında büyüme performansı sergilemiştir. Büyümede özel tüketimin yanı sıra ihracat ve yatırım artışına dayalı nispeten dengeli bir büyüme performansı gözlenmesi ekonominin dinamiklerinin sürdürülebilir olması açısından önem arz etmektedir.

Türkiye ekonomisi hükümetimizin attığı adımların etkisiyle 2017 yılında büyümesini sürdürmüştür. Katma değeri yüksek yatırım ve üretim, yatırım ortamının iyileştirilmesi, iş gücü piyasasının reformu alanında hayata geçirilen düzenlemeler büyümede belirleyici unsurlar olmuştur.

2016 ve 2017 yılındaki bu başarıda inşaat sektörü önemli bir rol üstelenmiştir. Zaten inşaat sektörünün rolünün de büyümeyi sürükleyen sektör olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu ifadenin dayanağı sektörün istihdam potansiyeli ve direk veya dolaylı olarak harekete geçirdiği yüzlerce sektörü etkilemesidir. İnşaat sektörü sadece demir, çimento, cam, ahşap gibi direk bağlantılı olduğu sektörlerle değil, bankacılık, sigortacılık, teknik danışmanlık gibi çalışmalarla da yakından ilgilidir. Yani Türk İnşaat Sektörü sağladığı döviz girdisi, istihdam, kalifikasyon, teknoloji transferi,

makine parkı ve ihracat katkısı ve diğer katkıları ile ekonomide önemli bir yer tutmaktadır. Sektörün temel faaliyet alanlarından en küçük bir yapı işinden büyük barajlara, enerji santrallerine köprülere kadar projenin başlangıcından bitimine kadar ekonomi sürekli harekete geçmektedir. Örneğin sulama yatırımları için ayrılan ödeneklerden daha fazla gelir elde edilmektedir. Yapılan yollar ile ulaşım maliyetleri düşmekte, enerji tasarrufu sağlanabilmektedir. Proje bitiminde ise çevresine kattığı faydalarla katma değer yaratmaya devam etmektedir.

2017 yılında yakalanan büyümede kamunun ulaştırma, haberleşme ve telekomünikasyon yatırımları, özelleştirmelerin etkisi ve YİD'lerdeki artış taşıyıcı güç olmuştur. 2017'de özel sektörün ekonomide dönüşüm sağlayan bu projeleri büyümede önemli rol oynamıştır. Bu dönemde inşa ettiğimiz ulaştırma projelerinin kolları olan bölünmüş ve otoyollar, havaalanları, demiryolları Türkiye'nin ulaştırma üssü olarak stratejik konumunu güçlendirmiştir. Kamu özel sektör ortaklığı projelerinin başarılı örnekleri bu dönemde hizmete girdi.

Diğer yandan ulaştırma, enerji gibi altyapı alanındaki yatırımların ülke alanında yaygınlaşarak yeni yerleşim yerlerinin gelişmesi konut projelerinin artışında etkili olmuştur.

Türkiye'nin her alanında kentler dönüşüm içindeyken hızlı ve sağlıklı kent içi ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi de önemli bir ihtiyaç olarak doğmaktadır. Bu bağlamda ülkemizin farklı illerinde toplu taşıma sistemlerinin alt yapısının geliştirilmesi amacıyla başta kent içi raylı sistemler olmak üzere çok büyük yatırımlar gerçekleştirilmektedir.

Enerjide kendine yeterli ülke olma yolunda hızlı adımlarla ilerliyoruz. Enerji santrallerimizi devreye alıyoruz. Hidroelektrik enerji üretiminde destan yazdık. Dünyanın en yüksek barajlarını inşa ediyoruz. Rüzgar, güneş enerjisi, yerli kömür, linyit gibi kaynaklarımızı devreye alınacak tesisler bir bir inşa ediliyor.

Özel sektör, ülkemizde enerji dağıtımının sorumluluğunu üstlenerek, daha çağdaş altyapıyla, tüketicilere daha kaliteli hizmet sunabilmek için elini taşın altına koymuş bulunmaktadır.

Bu gelimeler ışığında tüm sektörlerin büyüme performansı sergilemesiyle genel ekonomideki büyüme 7,4 olarak gerçekleşti ve 2013 yılından sonraki en yüksek büyüme performansı oldu. İnşaat sektörü %8,9'luk artışla büyümede önemli bir rol oynadı.

Genel Ekonomik Veriler

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 12 Aralık 2016 tarihi itibarıyla dünya istatistik kurumları ile entegre olabilmek amacıyla hesaplama yöntemlerinde değişiklik yapılmıştır. Bu kapsamda 12 Aralık 2016 tarihinde Avrupa Hesaplar Sistemi'ne (ESA-2010) uyumlu GSYH üçüncü çeyrek haber bülteni ile mevsimsellikten arındırılmayan seriler yayımlanmıştır. Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin 2014 yılında tamamladıkları ESA-2010 uygulamasının Türkiye'ye uyarlanması olan çalışma neticesinde Türkiye ekonomisine ilişkin temel büyüklüklerle önemli değişiklikler yapılmıştır. Hesaplamalarda baz yıl olarak 2009 yılı verileri alınmıştır. Yapılan revizyon ile inşaat harcamaları genişledi ve inşaat sektöründeki kayıt dışında kalan faaliyetlerin milli gelire dahil edilmesi ile inşaat sektörünün milli gelir içerisindeki payında artış olmuştur.

Son yapılan hesaplama yöntemlerine göre **Cari Fiyatlar İle Gayri Safi Yurt İçi hasıladaki değişim oranları ve inşaat sektörüne ilişkin gelişmeler aşağıdaki şekilde yansımıştır.**

İnşaat /bin TL				Genel / bin TL	
Yıl	Değer	Pay	Değişim oranı	Değer	Değişim oranı
2010	70.701.311	6,1	25,9	1.160.013.978	16,1
2011	100.016.363	7,2	41,5	1.394.477.166	20,2
2012	117.433.142	7,5	17,4	1.569.672.115	12,6
2013	145.908.413	8,1	24,2	1.809.713.087	15,3
2014	165.654.620	8,1	13,5	2.044.465.876	13,0
2015	190.619.215	8,2	15,1	2.338.647.494	14,4
2016	223.362.831	8,6	17,2	2.608.525.749	11,5
2017 Birinci Çeyrek	50.163.347	7,8	12,9	650.189.544	15,3
2017 İkinci Çeyrek	67.457.070	6,2	14,3	736.550.357	16,7
2017 Üçüncü Çeyrek	72.537.598	8,8	30,5	828.936.013	24,4
2017 Dördüncü Çeyrek	75.522.153	8,5	17,4	889.230.792	19,0
2017	265.680.168	8,6	18,9	3.104.906.706	19,0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

2017 yılı verileri

İnşaat sektörü 2017 yılında cari fiyatlarla 256 milyar 680 milyon TL katma değer yaratmıştır. Bu veriler ile sektörün Gayri Safi Yurt İçi Hasıladan aldığı pay %8,6 olmuştur.

Zincirlenmiş Fiyat Endeksine Göre İnşaat Sektöründeki Gelişmeler

Yıllar	İnşaat		Değer	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Alıcı fiyatlarıyla)		
	Endeks	Değişim oranı		Endeks	Değişim oranı	
2010	117,14	17,14	65 780 033	108,49	8,49	1 083 996 979
2011	146,11	24,74	82 053 416	120,54	11,11	1 204 466 935
2012	158,21	8,28	88 848 605	126,32	4,79	1 262 160 182
2013	180,41	14,00	101 312 953	137,04	8,49	1 369 334 107
2014	189,44	5,00	106 382 898	144,12	5,17	1 440 083 365
2015	198,73	4,90	111.600.218	152,86	6,10	1 527 725 206
2016	209,40	5,40	117.588.337	157,30	3,20	1 576 365 403
2017 birinci çeyrek	179,7	5,2	25.227.721	147,7	5,4	368.909.552
2017 ikinci çeyrek	235,2	5,5	33.020.096	164,1	5,4	410.033.398
2017 üçüncü çeyrek	257,1	18,6	36.089.712	180,1	11,3	449.876.070
2017 dördüncü çeyrek	240,1	5,8	33.714.615	185,9	7,3	464.491.409
2017	228,0	8,9	128.052.141	169,5	7,4	1.693.310.340

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

2017 yılı verileri

İnşaat sektörü 2017 yılının tüm çeyreklerinde yüksek oranlı büyüme performansı sergileyerek büyümenin lokomotifi olmuştur. Son üç yılda sektör büyümesi %5 bandında bir performans sergiledikten sonra bu yıl %8,9 oranında büyüme performansı göstermiştir.

Özel sektör yatırım kalemlerindeki artış büyümenin sürdürülebilir olmasına etken olmaktadır. İnşaat sektörü üçüncü çeyrekte büyümesini artırmaya devam etmiştir.

Sektörü oluşturan faaliyetlerin toplam katma değeri 2017 yılının üçüncü çeyreğinde **zincirlenmiş hacim endeksi** ile **128 milyar 52 bin** olmuştur.

Bu veriler ile sektörümüzün **Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçerisinden aldığı pay yaklaşık %7,56** olarak gerçekleşmiştir.

Gayrisafi sabit sermaye oluşumu, cari fiyatlarla,

	İnşaat	Bir önceki yıla göre değişim	Mali olmayan aktifler içindeki pay	Makine ve teçhizat	Yıla göre değişim	Mali olmayan aktifler içindeki pay	Üretilmiş mali olmayan aktifler	Bir önceki yıla göre değişim
2010	145.071.131	25,5	50,3	114.796.188	31,2	39,8	288.473.760	24,9
2011	198.490.316	36,8	50,7	158.270.582	37,9	40,4	391.383.400	28,1
2012	225.985.590	13,9	52,7	162.005.719	2,4	37,8	428.831.788	27,3
2013	291.411.305	29,0	56,5	182.309.733	12,5	35,3	516.209.715	28,5
2014	338.442.231	16,1	57,3	206.444.356	13,2	34,9	590.742.457	28,9
2015	379.874.686	12,2	54,7	262.979.725	27,4	37,9	694.689.859	29,7
2016	424.474.920	11,7	55,5	283.865.721	7,9	37,1	771.201.207	11,0
2017/1	111.155.544	27,0	59,3	61.834.568	-3,4	33,0	187.365.078	14,4
2017/2	135.583.775	31,6	60,0	76.497.769	4,0	33,8	226.108.988	19,3
2017/3	142.681.046	30,4	58,0	86.959.904	34,7	35,3	246.208.754	31,4
2017/4	144.384.467	16,0	54,3	101.614.442	24,5	38,2	265.861.364	18,7
2017	533.804.833	25,8	57,7	326.906.684	15,2	35,3	925.544.183	21,0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Gayrisafi sabit sermaye oluşumu **cari fiyatlarla** 2017 yılında **%21**, zincirlenmiş hacim endeksine göre **%7,3** oranında artmıştır.

İnşaat harcamalarındaki artış zincirleme hacim endeksinde **%12,0** oranında artarken, **makine ve teçhizat harcamalarının** **%0,7** oranında azalmıştır. **2016 yılı sonu** inşaat harcamaları rakamları ise **%2,8** artış olarak gerçekleşmiştir.

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış büyüme verileri

Takvim etkisinden arındırılmış GSYH zincirlenmiş hacim endeksi, 2017 yılı üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre **%9,6** artmıştır. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH zincirlenmiş hacim endeksi, bir önceki çeyreğe göre **%1,2** artmıştır.

Takvim etkisinden arındırılmış **inşaat sektörel büyüme oranı** 2017 yılı üçüncü çeyreğinde **%18,7** oranında artarken, mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış sektörlerde inşaat sektörünün gelişmesi **%5,4** oranında artış şeklinde olmuştur.

Bu veriler ışığında Ekonomi Bakanlığı verilerine göre ülkemiz **böylece dünya ekonomisinin %85'ini oluşturan G-20 ekonomileri içinde birinci sırada yer almıştır**

- **İnşaat Sektörü Ciro ve Üretim İndeksleri**

Takvim etkilerinden arındırılmış inşaat ciro endeksi, 2017 yılı IV. çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %12,7 oranında artarken, 2017 yılında bir önceki yıla göre %14,2 oranında arttı. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış inşaat ciro endeksi ise bir önceki çeyreğe göre %0,4 oranında azalmıştır

Üç Aylık İnşaat Sektörü Ciro Endeksi ve Değişim Oranları,

İnşaat tipleri	Yıl	Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış ciro endeksi							
		Endeks				Çeyreklik değişim (%)			
		Çeyrek -				Çeyrek			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV
	2014	163,9	128,0	130,3	127,1	30,4	-21,9	1,8	-2,5
	2015	138,1	125,3	134,3	139,1	8,7	-9,3	7,2	3,6
	2016	143,2	152,4	140,7	154,5	2,9	6,5	-7,7	9,9
	2017	153,6	166,8	176,0	175,3	-0,6	8,6	5,5	-0,4
Bina	2014	166,0	141,8	143,6	142,7	27,5	-14,6	1,2	-0,6
	2015	147,5	137,4	145,7	149,0	3,3	-6,8	6,0	2,3
	2016	161,5	163,9	149,1	163,4	8,4	1,5	-9,1	9,6
	2017	170,6	178,2	189,4	181,7	4,4	4,5	6,3	-4,1
Bina dışı	2014	133,9	111,4	107,7	103,9	15,2	-16,8	-3,3	-3,5
	2015	112,8	110,0	114,5	121,0	8,5	-2,5	4,2	5,6
	2016	122,5	129,0	130,0	135,9	1,3	5,3	0,8	4,5
	2017	139,9	147,3	156,3	159,5	2,9	5,3	6,1	2,0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, İnşaat Ciro ve Üretim Endeksleri haber bülteni

İŞGÜCÜ VERİLERİ

❖ İnşaat Sektörü İstihdamı

TÜİK verilerine göre Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2017 yılı Aralık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 581 bin kişi azalarak 3 milyon 291 bin kişi olmuştur.

İşsizlik oranı 2,3 puanlık azalış ile %10,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı 2,6 puanlık azalış ile %12,3 olarak tahmin edilmiştir. Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı 4,8 puanlık azalış ile %19,2 olurken, 15-64 yaş grubunda bu oran 2,3 puanlık azalış ile %10,6 olarak gerçekleşmiştir.

İstihdam edilenlerin sayısı 2017 yılı Aralık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 1 milyon 619 bin kişi artarak 28 milyon 288 bin kişi, istihdam oranı ise 1,8 puanlık artış ile %46,9

olmuştur.

İstihdam edilenlerin %18,3'ü tarım, %19,5'i sanayi, %7,3'ü inşaat, %55'i ise hizmetler sektöründe yer aldı. Önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında tarım sektörünün istihdam edilenler içindeki payı 0,1 puan, sanayi sektörünün payı 0,2 puan azalırken, inşaat sektörünün payı 0,4 puan, hizmet sektörünün payı ise 0,1 puan artmıştır.

Aralık 2017 döneminde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,6 puan artarak %33,3 olarak gerçekleşti. Tarım dışı sektörde kayıt dışı çalışanların oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,4 puan artarak %22,1 olmuştur.

Mevsim etkilerinden arındırılmış istihdam bir önceki döneme göre 137 bin kişi artarak 28 milyon 925 bin kişi olarak tahmin edildi. İstihdam oranı 0,2 puanlık artış ile %48 oldu.

Mevsim etkilerinden arındırılmış işsiz sayısı bir önceki döneme göre 67 bin kişi azalarak 3 milyon 162 bin kişi olarak gerçekleşti. İşsizlik oranı 0,2 puanlık azalış ile %9,9 olmuştur.

Mevsim etkilerinden arındırılmış işgücüne katılma oranı bir önceki döneme göre değişim göstermeyerek %53,2 olarak gerçekleşmiştir. Ekonomik faaliyete göre istihdam edilenlerin sayısı, tarım sektöründe 36 bin, sanayi sektöründe 44 bin, inşaat sektöründe 44 bin, hizmet sektöründe 13 bin kişi artmıştır.

2018 yılı verileri

2018 yılı Ocak ayı verilerine göre Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2018 yılı Ocak döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 576 bin kişi azalarak 3 milyon 409 bin kişi olmuştur.

İşsizlik oranı 2,2 puanlık azalış ile %10,8 seviyesinde gerçekleşti. Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı 2,5 puanlık azalış ile %12,7 olarak tahmin edilmiştir.

İstihdam edilenlerin sayısı 2018 yılı Ocak döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 1 milyon 357 bin kişi artarak 28 milyon 29 bin kişi, istihdam oranı ise 1,6 puanlık artış ile %46,4 olmuştur.

İş gücüne katılma oranı %52,1 olarak gerçekleşmiş olup istihdam edilenlerin %17,7'si tarım, %19,9'u sanayi, %7'si inşaat, %55,4'ü ise hizmetler sektöründe yer almıştır.

Ocak 2018 döneminde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre değişim göstermeyerek %32,5 olarak gerçekleşti. Tarım dışı sektörde kayıt dışı çalışanların oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,2 puan artarak %21,8 olmuştur.

Mevsim etkilerinden arındırılmış istihdam bir önceki döneme göre 28 bin kişi artarak 28 milyon 937 bin kişi olarak tahmin edildi. İstihdam oranı değişim göstermeyerek %47,9 olmuştur.

İnşaat Sektörü İstihdamı

Bu dönemde inşaat sektöründe 1 milyon 958 bin kişi istihdam edilmiş olup, sektörün tarım dışı istihdam içerisindeki payı %8,48 olmuştur.

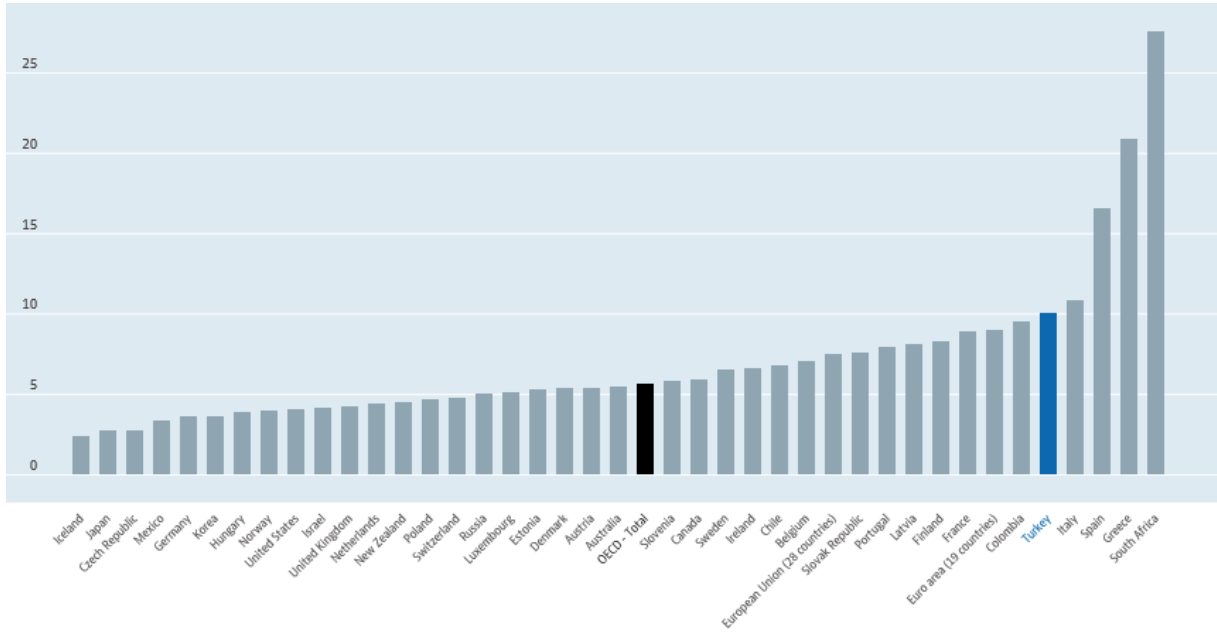
Mevsim etkisinden arındırılmış inşaat sektöründe çalışan işçi sayısı 2 milyon 231 bin kişi olmuştur. Bu dönemde Ocak ayında çalışan işçi sayısı 1 milyon 961 bin kişi idi.

Toplam İstihdam ve İnşaat Sektörü Verileri

Yıllar	Tarım Dışı İstihdam/kişi	İnşaat Sektörü/ kişi	İnşaat Sektörü/Tarım Dışı İstihdam
2005	15.553.000	1.171.000	7,53%
2006	15.241.000	1.189.000	7,80%
2007	15.588.000	1.224.000	7,85%
2008	15.959.000	1.125.000	7,00%
2009	16.324.000	1.297.000	7,94%
2010	17.082.000	1.442.000	8,44%
2011	18.079.000	1.512.000	8,36%
2012	19.080.000	1.647.000	8,63%
2013	19.755.000	1.753.000	8,87%
2014	20.632.000	1.829.000	8,86%
2014	20.632.000	1.829.000	8,86%
2015	21.445.000	1.878.000	8,75%
2016	24.833.000	1.836.000	7,39%
2017	23.811.000	2.057.000	8,89%
2017 Ocak	21.779.000	1.731.000	7,94%
2018 Ocak	23.066.000	1.958.000	8,48%

Kaynak: TÜİK hane halkı işgücü istatistikleri,

Türkiye OECD 2017 yılı verilerine göre işsizlik oranının en yüksek olduğu ülkeler arasında yer almaktadır.



2016 yılı 15-64 Yaş arası meslek gruplarına göre inşaat sektöründe çalışanların dağılımı

Meslek Grubu	Kişi Sayısı
Yöneticiler	1387
Profesyonel Meslek Mensupları	2842
Teknisyenler, Teknikerler Ve Yardımcı Pro.Meslek Mensupları	1626
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	1978
Hizmet Ve Satış Elemanları	5281
Nitelikli Tarım, Ormanlık Ve Su Ürünleri Çalışanları	3663
Sanatkarlar Ve İlgili İşlerde Çalışanlar	3814
Tesis Ve Makine Operatörleri Ve Montajcılar	2661
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	4135

2017 yılı 15-64 yaş Arası İnşaat Sektöründe çalışanların eğitim durumuna göre dağılımı

	İstihdam edilen kişi /1000	Oran
Okuma Yazma Bilmeyen	30	1,44%
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	89	4,28%
İlkokul	772	37,13%
İlköğretim	317	15,25%
(Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	291	14,00%
Genel Lise	165	7,94%
Lise Dengi Mesleki Okul	190	9,14%
Yüksek Öğretim	225	10,82%

2016 yılı İnşaat Sektörü İsteki Durumuna Göre Çalışan Sayı

İsteki Durum	Kişi Sayısı/1000
Ücretli, Maaşlı Veya Yevmiyeli	18845
İşveren	1232
Kendi Hesabına	4339
Ücretsiz Aile İşçisi	2970

2017 yılı Sosyal güvenlik kurumuna kayıtlılığa göre istihdam edilenler

	Kişi Sayısı/ 1000	Oran
Kayıtlı	18.491	67,51%
Kayıtlı Değil	8.895	32,48%

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

İnşaat İşgücü Girdi Endeksleri

Takvim etkilerinden arındırılmış inşaat istihdam endeksi 2017 yılı IV. çeyreğinde, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %5,7 oranında azalırken, 2017 yılında bir önceki yıla göre %9,2 oranında azalmıştır. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış inşaat istihdam endeksi ise bir önceki çeyreğe göre %1,0 oranında azalmıştır.

Takvim etkilerinden arındırılmış inşaat çalışılan saat endeksi 2017 yılı IV. çeyreğinde, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %5,7 oranında azalırken, 2017 yılında bir önceki yıla göre %8,9 oranında azaldı. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış inşaat çalışılan saat endeksi ise bir önceki çeyreğe göre %0,8 oranında azaldı.

Takvim etkilerinden arındırılmış inşaat brüt ücret-maaş endeksi 2017 yılı IV. çeyreğinde, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %5,6 oranında artarken, 2017 yılında bir önceki yıla göre %3,7 oranında arttı. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış inşaat brüt ücret-maaş endeksi ise bir önceki çeyreğe göre %1,6 oranında artmıştır.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış istihdam endeksi değişim oranları

		Çeyrek			
		I	II	III	IV
Toplam	2014	-1,9	-5,5	-5,9	0,2
	2015	-1,5	-1,7	-2,0	-1,6
	2016	-1,6	-2,7	-2,6	-3,0
	2017	-2,9	-1,5	-1,1	-1,0
Bina	2014	-2,7	-3,0	-3,5	-1,7
	2015	-1,8	-1,5	-1,6	-2,2
	2016	-2,6	-3,9	-4,1	-4,7
	2017	-4,5	-2,3	-1,9	-1,8
Bina dışı	2014	-2,6	-8,7	-7,9	-1,9
	2015	-1,9	-0,5	-1,2	-1,7
	2016	1,5	0,5	1,5	1,0
	2017	-0,8	0,7	1,6	0,5

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

KONUT SEKTÖRÜNDE GELİŞMELER

- **Yapı Ruhsatı Verileri**

Konut sektörü inşaat sektörünün en önemli alanlarından birisidir. Sektöre gerçekleştirilen yatırımlar kendisine bağlı çok sayıda sektörü de hareket geçirmektedir.

Ülkemizde özellikle gecekondulaőma dolayısıyla çarpık yapılaőmadan dolayı kentsel dönüşüm seferberliği başlatılmıştır. Şehirlerin yeniden yapılandırılması adına çok sayıda konut projesi hayata geçirilmiştir. Konut sektöründeki gelişmeleri yansıtan önemli göstergelerden birisi yapı inőaatlarının başlangıçlarını gösteren yapı ruhsatına ilişkin verilerdir. Özellikle 2013 ve 2014 yıllarında yapı ruhsatı verilerinde artışlar görülmüştür. 2014 yılında yapı ruhsatı verilen daire sayısı 1 milyon 30 bin daire olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında yapı ruhsatı verilen daire sayısı 1 milyon 368 bin olmuştur.

2017 yılında **Yapı Ruhsatı Verilerine** göre yapı ruhsatlarının belediyeler tarafından verilen yapı ruhsatlarının 2017 yılında bir önceki yıla göre, bina sayısı %16,2, yüzölçümü %31,8, değeri %56,8, daire sayısı %32,3 oranında artmıştır.

2016 yılında **133.461** bina için yapı ruhsatı verilirken, **2017** yılında **155.148** bina için yapı ruhsatı verilmiştir.

İki ve daha fazla dairesel ikamet amaçlı binalarda 2016 yılında 90.836 bina için yapı ruhsatı verilirken, 2017 yılında 109.206 bina için yapı ruhsatı verilmiştir.

Kullanma amacına göre 208 milyon m² ile en yüksek paya iki ve daha fazla daireli ikamet amaçlı binalar sahip oldu. Bunu 15,3 milyon m² ile kamu eğlence, eğitim, hastane veya bakım kuruluşları binaları izlemiştir.

Yapı ruhsatlarının kullanım amacına göre dağılımında **özel sektörün payı** %93,16 kamu **sektörünün payı** %5,50 **yapı kooperatifliğinin** payı % 1,32 olarak gerçekleşmiştir.

Yapı ruhsatlarında bina türlerinde iki veya daha fazla ikamet amaçlı binalar %20,2 Otel vb binalarda %27,9, Bir daireli ikamet amaçlı binalarda %13,1. Trafik ve iletişim binaları %18,1 oranında **artış**, ofis ve işyerleri bina türünde %27,6, Sanayi binaları ve depolarda %4,7 artış **olmuştur**.

	Bina Sayısı	Yüzölçümü (m ²)	Değer (TL)	Daire sayısı
2012	104.151	152.952.913	101.339.464.571	750.922
2013	121 266	175 167 417	126 412 904 992	837 282
2014	139 439	220 264 118	175 667 839 097	1 030 684
2015	122.243	184 050 956	155 712 678 652	870 515
2016	133.461	205 437 099	187 132 149 771	1 000 368
2017	155 148	270 740 538	293 501 364 777	1 323 118

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

- **Yapı Kullanma İzin Belgesi**

Belediyeler tarafından verilen yapı kullanma izin belgelerinin 2017 yılında bir önceki yıla göre, bina sayısı %1,7 oranında azalırken, yüzölçümü %6,6, değeri %28,2, daire sayısı %8,9 oranında artmıştır.

Yapı kullanma izin belgesi verilen binaların 2016 yılı Ocak-Aralık ayları toplamında; **118.728** bina için Yapı Kullanım İzin Belgesi verilirken, **2017** yılında **116.767** bina için Yapı Kullanım İzin Belgesi verilmiştir.

Kullanma amacına göre 121,3 milyon m² ile en yüksek paya iki ve daha fazla daireli ikamet amaçlı binalar sahip oldu. Bunu 8,4 milyon m² ile toptan ve perakende ticaret binaları izlemiştir.

Yapı kullanma izin belgelerinde yapı sahipliğine göre, **özel sektör** %93,90 ile en büyük paya sahip olmuştur. Bunu %3,70 ile **devlet sektörü** ve %2,39 ile **yapı kooperatifleri** izlemiştir.

	Bina Sayısı	Yüzölçümü (m ²)	Değer (TL)	Daire sayısı
2012	94.750	103.877.581	69.053.133.627	546.672
2013	120.268	137.890.680	97.840.178.705	721.501
2014	123 797	151 465 262	118 552 648 286	770 308
2015	108 893	141 441 757	118 183 103 337	724 331
2016	118 728	151 127 619	137 273 419 877	753 426
2017	116 767	161 119 235	175 925 618 886	820 526

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

- **Yapı Sahipliğine Göre Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar**

Aşağıdaki tabloda Yapı ruhsatı verilerine göre yapıların %90'dan fazlası özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir.

Yıl		Toplam	Özel sektör	Yapı kooperatifi	Devlet sektörü
2012	Yapı sayısı	95. 763	88.721	2.859	4.183
	Yüzölçümü m2	106 .950. 602	91.360.316	3.013.007	12.577.279
	Değer TL	71 .241. 730. 346	60.610.733.731	1.965.407.714	8.665.588.901
2013	Yapı sayısı	120. 268	111.730	110 569	5.622
	Yüzölçümü m2	137 .890. 680	118.620.154	145 434 799	15.073.299
	Değer TL	97. 840. 178. 705	83.827.621.373	104 889 842 488	11.054.273.652
2014	Yapı sayısı	139 439	6 708	2 286	130 445
	Yüzölçümü m2	220 264 118	26 046 809	4 025 502	190 191 807
	Değer TL	175 667 839 097	20 833 262 707	3 170 195 023	151 664 381 367
2015	Yapı sayısı	122 243	6 818	1 767	113 658
	Yüzölçümü m2	184 050 956	26 392 189	3 344 518	154 314 249
	Değer TL	155 712 678 652	22 400 953 135	2 778 949 324	130 532 776 193
2016	Yapı sayısı	133 461	123 900	1 851	7 710
	Yüzölçümü m2	205 437 099	172 180 663	3 513 518	29 742 918
	Değer TL	187 132 149 771	156 962 342 008	3 135 859 156	27 033 948 607
2017	Yapı sayısı	155 148	144 539	2 061	8 548
	Yüzölçümü m2	270 740 538	227 979 383	5 543 157	37 217 998
	Değer TL	293 501 364 777	247 332 394 736	6 131 065 519	40 037 904 522

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Toplu Konut İdaresi Yatırımları

Türkiye’de Toplu Konut İdaresince son dönemde alt, orta ve üst gelir düzeyine yönelik konut üretimi yoğunluk kazanmıştır. Tüm Türkiye genelinde İdare tarafından çok sayıda konut üretimi gerçekleştirilmektedir. TOKİ’nin üretimleri sayesinde doğrudan ve dolaylı olmak üzere 900.000 kişilik istihdam sağlanmıştır.

TOKİ verilerine göre 81 il, 3.325 şantiyede 754.097 konut rakamına ulaşılmıştır. Üretilen konutların 627.605 yani %85,16’sının sosyal konut niteliğinde olmuştur. Satılan konut sayısı 606.798 ve yapım ve proje işlemleri aşamasında 82,70 milyar TL’lik 5.617 ihale sonuçlanmıştır.

TOKİ tarafından 258.049 konutluk kentsel dönüşüm projesi başlatılmıştır. 68.254 konut tamamlanarak hak sahiplerine dağıtılmıştır.

22 Kasım 2016 tarihi itibariyle TOKİ’nin Konut Uygulamaları Dağılımı :

Konut Grubu	Adet	Pay
Dar ve Orta Gelir Grubu	318.109	%43,16
Alt- Yoksul Gelir Grubu	149.166	%20,24
Gecekondu Dönüşüm	116.849	%15,86
Afet Konutu Uygulaması	37.734	%5,12
Tarım Köy Uygulaması	5.747	%0,78
TOPLAM SOSYAL KONUT	627.605	%85,16
Kaynak Geliştirme	20.933	%2,84
TOPLAM	88.396	%12,00
Değerlendirme Aşamasındakiler	109.329	%14,84
Tarih Almış İhaleler	12.331	
GENEL TOPLAM	754.097	
Kasım İhaleleri Konut Sayısı	3.697	
01.01.2016-22.11.2016 Konut Uygulamaları	47.066	

Kaynak: Toplu Konut İdaresi

- **Konut Satış İstatistikleri**

Konut sektöründe gerçekleştirilen kampanyalar ve banka kredi faizlerindeki düşüşler nedeniyle konut sektöründe satışlar dinamik yapışımı korumuştur. Sürdürülen kampanyalar ile konut kredisi talepleri artmıştır. Ancak 2017 yılının son çeyreğinde yüksek enflasyon ve döviz kuru sonucu kredi faizlerindeki tırmanış, konut kredi talebini baskılamıştır. Bu tabloya rağmen konut satışları artmıştır ancak 2017 yılında satış rakamlarının yarısını ikinci el konut satışları oluşturması da göz önünde bulundurulması gerekli bir unsurdur.

Türkiye genelinde konut satışları 2017 Aralık ayında bir önceki yılın aynı ayına göre %5,1 oranında artarak 1.409.314 olmuştur.

Konut satışlarında 2017 yılında, İstanbul 238 383 konut satışı ve %16,9 pay ile ilk sırayı aldı. Satış sayılarına göre İstanbul'u, 150_561 konut satışı ve %10,7 pay ile Ankara, 84 184 konut satışı ve %6 pay ile İzmir izledi.

En az satış ise 124 konut ile Hakkari'de gerçekleşti.

Türkiye genelinde ipotekli konut satışları bir önceki yılın aynı ayına göre %30,7 oranında azalış göstererek 34 029 oldu. Toplam konut satışları içinde ipotekli satışların payı %25,6 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer konut satışları Türkiye genelinde bir önceki yılın aynı ayına göre %5,7 oranında artarak 98.943 olmuştur.

Türkiye genelinde ilk defa satılan konut sayısı bir önceki yılın aynı ayına göre %6,5 azalarak 59 354 olmuştur.

Türkiye genelinde ikinci el konut satışları bir önceki yılın aynı ayına göre %6,5 azalış göstererek 66.311 olmuştur.

Yabancılara yapılan konut satışları 2017 yılında bir önceki yıla göre %22,2 oranında artmıştır. Yabancılara yapılan konut satışlarında 2017 yılında ilk sırayı 8.182 konut ile İstanbul, ikinci sırayı 4.707 konut ile Antalya almıştır. Antalya'yı 1.474 konut satışı ile Bursa ve 1.079 konut satışı ile Yalova izlemiştir.

Irak vatandaşları 2017 yılında Türkiye'den 3 805 konut satın aldı. Irak'ı 3 345 konut ile Suudi Arabistan, 1 691 konut ile Kuveyt, 1 331 konut ile Rusya Federasyonu ve 1 078 konut ile Afganistan izlemiştir.

2018 Yılı Verileri

Türkiye genelinde konut satışları 2018 Mart ayında bir önceki yılın aynı ayına göre %14 oranında azalarak 110 905 oldu. Konut satışlarında, İstanbul 18 714 konut satışı ve %16,9 ile en yüksek paya sahip olmuştur.

Satış sayılarına göre İstanbul'u, 11 269 konut satışı ve %10,2 pay ile Ankara, 6 787 konut satışı ve %6,1 pay ile İzmir izledi.

Konut satış sayısının düşük olduğu iller sırasıyla 11 konut ile Ardahan, 13 konut ile Hakkari ve 36 konut ile Bayburt olmuştur.

Türkiye genelinde **ipotekli konut satışları** bir önceki yılın aynı ayına göre %35 oranında azalış göstererek 32 786 olmuştur

Türkiye genelinde **ilk defa satılan konut sayısı** bir önceki yılın aynı ayına göre %10,1 azalarak 50 701 olmuştur.

Türkiye genelinde **ikinci el konut satışları** bir önceki yılın aynı ayına göre %17 azalış göstererek 60.204 olmuştur.

Yabancılara yapılan konut satışları bir önceki yılın aynı ayına göre %15,8 artarak 1 827 oldu. Yabancılara yapılan konut satışlarında, Mart 2018’de ilk sırayı 556 konut satışı ile İstanbul aldı. İstanbul ilini sırasıyla 446 konut satışı ile Antalya, 134 konut satışı ile Trabzon, 109 konut satışı ile Bursa ve 89 konut satışı ile Yalova izlemiştir.

Mart ayında Irak vatandaşları Türkiye’den 348 konut satın aldı. Irak’ı sırasıyla, 181 konut ile Suudi Arabistan, 156 konut ile İran, 120 konut ile Rusya Federasyonu ve 108 konut ile Afganistan izlemiştir.

YILLAR	SAYI
2010	607.098
2011	708.275
2012	701.621
2013	1.157.190
2014	1 165 381
2015	1 289 320
2016	1 341 453
2017	1 409 314
2016 Ocak-Nisan	325.780
2017 Ocak-Nisan	303.877

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Konut Fiyat Endeksleri -KFE

Türkiye konut piyasasındaki fiyat değişimlerinin takip edilmesine yönelik, ülke genelini kapsayan bir endeks hesaplanması amaçlanmaktadır.

Türkiye’deki konutların gözlemlenebilen özelliklerinin zaman içinde kontrol edilerek, kalite etkisinden arındırılmış fiyat değişimlerini izlemek amacıyla hesaplanan Hedonik Konut Fiyat Endeksi (HKFE) (2010=100), 2018 yılı Şubat ayında bir önceki aya göre %0,76 oranında artan HKFE, bir önceki yılın aynı ayına göre nominal olarak %9,51 oranında artarken, reel olarak ise %0,68 oranında azalmıştır.

Bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 9,51oranında artan HKFE, aynı dönemde reel olarak yüzde 0,68 oranında azalış göstermiştir.

Üç büyük ilin hedonik konut fiyat endekslerindeki gelişmeler değerlendirildiğinde, 2018 yılı Şubat ayında bir önceki aya göre İstanbul, Ankara ve İzmir’de sırasıyla yüzde 0,55, 0,13 ve 1,24 oranlarında artış gözlenmiştir. Endeks değerleri bir önceki yılın aynı ayına göre ise, İstanbul, Ankara ve İzmir’de sırasıyla yüzde 3,98,6,16ve 16,70 oranlarında artış göstermiştir.

Yeni Konut Fiyat Endekslerindeki değişim bir önceki yılın aynı dönemine göre %9,74 oranında değişirken, yeni olmayan konut fiyatları endeksindeki değişim %9,46 oranında artış olmuştur.

Hedonik Konut Fiyat Endeksi

Dönem	HKFE	Bir Önceki Aya Göre Değişim (%)	Bir Önceki Yılın Aynı Ayına Göre Değişim (%)
Ocak 17	196,26	0,39	10,99
Şubat 17	198,92	1,36	11,34
Mart 17	201,21	1,15	11,42
Nisan 17	203,38	1,08	11,23
Mayıs 17	205,76	1,17	10,98
Haziran 17	207,33	0,76	10,80
Temmuz 17	207,88	0,27	9,95
Ağustos 17	208,98	0,53	9,48
Eylül 17	210,47	0,71	9,67
Ekim 17	212,48	0,96	10,07
Kasım 17	213,56	0,51	10,11
Aralık 17	214,83	0,59	9,89
Ocak 18	216,12	0,60	10,12
Şubat 18	217,84	0,76	9,51

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

BÜTÇE VE YATIRIMLAR

- Bütçe ve Vergi Gelirleri

Yıllar	Vergi Gelirleri / Bin TL
2005	119.627.000
2006	137.480.292
2007	158.152.898
2008	168.109.000
2009	172.416.575
2010	210.532.000
2011	253.765.000
2012	278.751.000
2013	326.125.000
2014	352.514.000
2015	407.818.000
2016	459.150.000
2017	536.048.000
2018 Ocak-Şubat	104.554.000

Kaynak: Maliye Bakanlığı Bütçe Gerçekleşmeleri Raporu

2017 yılı Ocak-Aralık döneminde vergi gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre %16,8 oranında artarak **536 milyar TL** olarak gerçekleşmiştir.

Vergi türleri itibarıyla 2017 yılı Ocak-Aralık dönemi gerçekleştirmelerine bakıldığında geçen yılın aynı dönemine göre; ithalde alınan **katma değer vergisi** %29,7, **kurumlar vergisi** %23,1, **banka ve sigorta muameleleri vergisi** %19,9, **gelir vergisi** %16,3, **damga vergisi** %16,2, **özel tüketim vergisi** %14,9, **harçlar** %7,8, **dahilde alınan katma değer vergisi** %3 ve **diğer vergiler tahsilatı** %12,5 oranında artmıştır.

2018 yılı Mart Ayı vergileri

2018 yılı Ocak-Mart döneminde **vergi gelirleri** geçen yılın aynı dönemine göre %19,9 oranında artarak 145,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Vergi türleri itibarıyla 2018 yılı Mart ayı gerçekleştirmelerine bakıldığında geçen yılın aynı ayına göre; **özel tüketim vergisi** %22,4, dahilde alınan **katma değer vergisi** %89,1, **kurumlar vergisi** %1,9, **gelir vergisi** %15,3, **banka ve sigorta muameleleri vergisi** %22,3, **ithalde alınan katma değer vergisi** %32,2, **harçlar** %11,3 ve **damga vergisi** %10,1 oranında artmıştır. Diğer vergiler tahsilatı ise %9,1 oranında artmıştır.

- **2017 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi**

2016 yılı Ocak-Aralık döneminde **bütçe gelirleri** 554 milyar 140 milyon TL iken 2017 yılının aynı döneminde %13,8 oranında artarak 630 milyar 349 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

2016 yılı Ocak-Aralık döneminde **bütçe giderleri** 584 milyar 71 milyon TL olarak gerçekleşmiş iken 2017 yılının aynı döneminde %16 oranında artarak 677 milyar 722 milyon TL olmuştur.

Merkezi yönetim bütçesi **2016 yılı** Ocak-Aralık döneminde 29 milyar 932 milyon TL **açık vermiş iken** 2017 yılı Ocak-Aralık döneminde 47 milyar 373 milyon TL açık vermiştir.

2016 yılı Ocak-Aralık döneminde 20 milyar 315 milyon TL **faiz dışı fazla verilmiş iken** 2017 yılı Ocak-Aralık döneminde 9 milyar 339 milyon TL faiz dışı fazla verilmiştir.

2017 yılı Ocak-Aralık döneminde **faiz giderleri** geçen yılın aynı dönemine göre %12,9 oranında artarak 56 milyar 712 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

- **2018 Yılı Verileri**

2017 yılı Mart ayında **bütçe gelirleri** 39 milyar 59 milyon TL iken 2018 yılının aynı ayında %23,4 oranında artarak 48 milyar 217 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

2017 yılı Mart ayında **bütçe giderleri** 58 milyar 571 milyon TL olarak gerçekleşmiş iken 2018 yılının aynı ayında yüzde 16,8 oranında artarak 68 milyar 439 milyon TL olmuştur.

Merkezi yönetim bütçesi 2017 yılı Ocak-Mart döneminde 14 milyar 9 milyon TL **açık vermiş iken** 2018 yılı Ocak-Mart ayında 20 milyar 4 milyon TL açık vermiştir.

2017 yılı Ocak-Mart döneminde 3,9 milyar TL **faiz dışı fazla verilmiş iken** 2018 yılı Ocak-Mart döneminde 1,9 milyar TL faiz dışı fazla verilmiştir.

2017 yılı Ocak-Mart ayında **faiz hariç bütçe giderleri** 140 milyar 832 milyon TL olarak gerçekleşmiş iken 2018 yılı Ocak-Mart ayında %17,6 oranında artarak 165 milyar 582 milyon TL olmuştur.

Diğer taraftan 2018 yılı Ocak-Mart ayında **faiz giderleri** geçen yılın aynı ayına göre %18,3 oranında artarak 22 milyar 277 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Bütçe Giderlerinin Ekonomik Sınıflandırılması

2017 yılı Ocak-Aralık döneminde merkezi yönetim bütçe giderleri 677 milyar 722 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Personel giderleri, 2017 yılı Ocak-Aralık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre %8,9 oranında artarak 162 milyar 139 milyon TL olmuştur.

2017 yılı Ocak-Aralık döneminde **sosyal güvenlik kurumlarına** devlet primi giderleri ise geçen yılın aynı dönemine göre %10,4 oranında artarak 27 milyar 267 milyon TL olmuştur.

2017 yılı Ocak-Aralık döneminde **sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderleri** için geçen yılın aynı dönemine göre %24 oranında artışla 132 milyar 466 milyon TL transfer yapılmıştır.

Aynı dönemde **sosyal güvenlik primi işveren hissesinin 5 puanlık kısmının** Hazine tarafından ödenmesi amacıyla yapılan transfer tutarı ise 27 milyar 741 milyon TL'dir.

2018 yılı verileri

Personel giderleri, Personel giderleri, 2018 yılı Ocak-Mart döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 15,1 oranında artarak 48 milyar 227 milyon TL olmuştur. Personel giderleri için bütçede öngörülen tutarın %26,3'ü kullanılmıştır.

2018 yılı Ocak-Mart döneminde sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri ise geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 19,1 oranında artarak 8 milyar 326 milyon TL olmuştur ve bütçede öngörülen 30 milyar 792 milyon TL ödeneğin %27,0'i bu dönemde kullanılmıştır.

2018 yılı Ocak-Mart döneminde mal ve hizmet alım giderleri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 19,3 oranında artarak 13 milyar 187 milyon TL olarak gerçekleşmiştir ve bütçede öngörülen 66 milyar 69 milyon TL ödeneğin %20'si bu ayda kullanılmıştır.

Sosyal güvenlik primi işveren hissesinin 5 puanlık kısmının Hazine tarafından ödenmesi amacıyla yapılan transfer tutarı ise 2 milyar 135 milyon TL'dir.

Sermaye Giderleri

2014 yılı Ocak -Aralık döneminde 48 milyar 1 milyon TL sermaye gideri yapılmış olup gerçekleşme oranı %130,8 olmuştur. Sermaye giderlerinin toplam bütçe giderleri içerisindeki payı %10,7 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında 2013 yılına göre %9,7 oranında artış olmuştur.

2014 yılında Sermaye giderlerinin GSYİH içerisindeki payı %2,7 olmuştur. 2015 yılında bu oranın %2,1 olması beklenmektedir.

2015 yılı Ocak-Aralık döneminde 56 milyar 875 milyon TL sermaye gideri yapılmış, böylece gerçekleşme oranı %13,8 olmuştur. Ocak-Aralık 2014 yılına göre ise %18 oranında artış olmuş, Gayri Safi Yurt İçi Hasıladaki payı ise %2,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede, Ulaştırma,

Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına, Sağlık Bakanlığına, Emniyet Genel Müdürlüğüne, İçişleri Bakanlığı, Başbakanlık ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ilave kaynak sağlanması etkili olmuştur

2016 yılında gider politikalarının öncelikleri arasında Kamu yatırım projelerinin önceliklendirilerek kısa sürede tamamlanacak projelere odaklanması, mevcut sermaye stokundan daha etkin yararlanmak amacıyla idame-yenileme, bakım-onarım ve rehabilitasyon harcamalarına ağırlık verilmesi yer almıştır. Bu kapsamda 2016 yılı Ocak-Aralık döneminde bütçe başlangıç ödeneği 51 milyar 789 milyon TL olan sermaye gideri 59 milyar 444 milyon TL sermaye gideri olarak gerçekleşmiş, bir önceki yıla göre artış oranı 3,9 olmuştur. Böylece sermaye giderlerinin bütçe harcamalarından aldığı pay 10,18 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılı sermaye giderlerinin GSMH içerisindeki payı ise 2,8 olarak gerçekleşmiştir.

2017 yılı için Sermaye giderlerinin bütçe içindeki öngörülen payı 10,3 Gayri Safi Milli Hasıladaki payı ise %2,3'tür.

2017 yılı Ocak-Aralık döneminde 70 milyar 53 milyon TL sermaye gideri yapılmış olup 2016 yılı için aynı dönemde 59 milyar 667 milyon TL harcanmıştır. 2017 yılında başlangıç ödeneği olan 66 milyar 243 milyon TL'nin %106,5 oranı gerçekleşmiştir. Sermaye giderlerinin Ocak-Aralık döneminde bir önceki döneme göre artışı %18,2 olmuştur. Aralık ayındaki değişim ise 2016 Aralık ayına göre %-1,0 oranında azalış olmuştur. Sermaye giderlerinin bütçe içindeki payı 10,4 olmuştur.

2018 yılı verileri

2018 yılı için sermaye giderleri 68.794 olarak planlanırken, GSYİH içindeki payının 2,0 olması öngörülmüştür.

2018 yılı Ocak-Mart döneminde 13 milyar 797 milyon TL sermaye gideri yapılarak 68 milyar 794 milyon TL olan başlangıç ödeneğinin %20,1'i gerçekleşmiştir. Sermaye gideri 2017 Ocak-Mart ayına göre %176,4 oranında artmıştır. Sermaye giderinin bütçe içerisindeki payı %7,34 olmuştur.

Yıllar	Başlangıç Ödenek /TL	Gerçekleşmeler/(1000)	Sermaye Giderleri Bütçe Payı %
2005	10.070.000.000	9.805.000.000	5,4
2006	12.451.901.000	12.097.000.000	6,5
2007	12.103.930.000	13.003.980.000	6,4
2008	11.775.030.000	18.516.000.000	7,7
2009	14.838.999.000	19.847.283.000	6,3
2010	18.924.425.000	25.907.000.000	8,8
2011	21.698.000.000	30.697.000.000	7,1
2012	21.698.000.000	34.185.000.000	9,4
2013	33.489.000.000	43.609.000.000	10,7
2014	36.689.000.000	48.201.000.000	10,7
2015	40.995.000.000	56.875.000.000	11,2
2016	51.789.000.000	59.444.000.000	10,18
2017	66.243.000.000	70.541.000.000	10,40
2018 Ocak –Mart	68.794.000.000	13.797.000.000	7,34
Kaynak: Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı/ *Program			

- **Sektörler İtibariyle Yatırım Kalemlerinin Dağılımı**

Türkiye’de Kamu Yatırımları (2013-2017)

Ülkemizde kamu yatırımları ekonominin dinamiklerini harekete geçirmek amacıyla gerçekleştirilmeye devam edilmiştir. Son dönemde devam eden büyük kamu yatırım projeleri inşaat sektörünün büyümesine katkı sağlamıştır.

Kamun yatırımlarında ulaşım, enerji ve tarımsal alt yapı sektörleri başta olmak üzere eğitim, sağlık, bilişim, teknoloji yatırımlarına ağırlık verilmiştir.

	2013	2014	2015	2016	2017
Proje Sayısı (Adet)	2 737	2753	2.915	3.008	3.042
Toplam Proje Tutarı (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	399,5	438,5	477,3	543,3	636,1
Cari Yıl Öncesi Kümülatif Harcama (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	183,6	182,9	211,2	239,4	251,4
Toplam Program Ödenek (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	45,6	47,5	53,5	64,9	80,4
Yatırım Programına Alınan Çok Yıllık Yeni Proje Sayısı (Adet)	265	237	235	276	222
Toplam Program Ödenek / Toplam Proje Tutarı (Yüzde)	11,4	10,8	11,2	12,0	12,6
Yatırım Stokunun Ortalama Tamamlanma Süresi (Yıl)	3,7	4,4	4,0	3,7	3,8

Kaynak: 2018 Yılı programı

2017 yılı kamu yatırım uygulamalarında, sektörel, bölgesel ve proje bazındaki öncelikler dikkate alınarak ekonomik ve sosyal altyapıyı geliştirecek nitelikteki yatırımlara ağırlık verilmiştir.

Kalkınma Bakanlığı'nın 2018 Yatırım Programına göre 2017 yılında, mahalli idare yatırımları ve yatırım işçilik giderleri hariç olmak üzere; toplam tutarı 636,1 milyar TL, 2016 yılı sonu kümülatif harcaması 251,4 milyar TL ve 2017 yılı başlangıç ödeneği 80,4 milyar TL olan 3.042 kamu yatırım projesi yürütülmektedir.

2017 yatırım programında yer alan 3.042 projenin 22,6 milyar TL tutarındaki 794 adedi yıl içinde başlanıp bitirilmesi programlanan yıllık projelerden oluşmaktadır. Ayrıca 2017 yılında toplam proje tutarı 17,2 milyar TL, 2017 yılı ödeneği 2,5 milyar TL olan 222 adet yeni çok yıllık proje yatırım programına dâhil edilmiştir.

2017 Yılı Yatırım Programında 3.042 projeye yapılan 80,4 milyar TL tutarındaki tahsis içinde %29,8 oranındaki payla ulaştırma-haberleşme sektörü ilk sırayı almıştır.

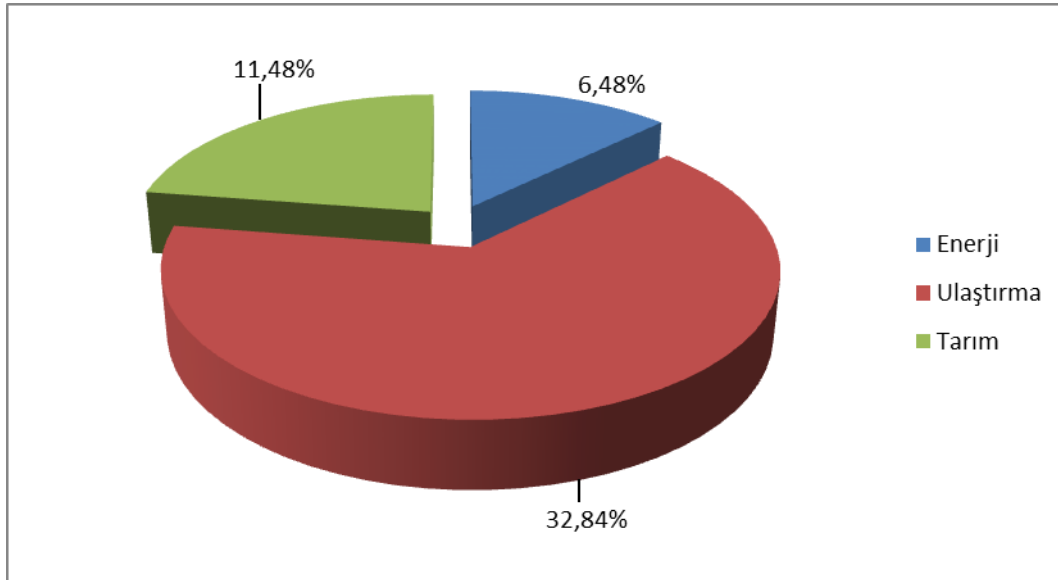
Bunu %16,8 oranıyla eğitim, %12,7'yle tarım, %9,2'yle sağlık ve %6,2 payla enerji sektörleri izlemiştir.

2017 yılı kamu yatırım tahsisleri içinde madencilik, imalat, turizm ve konut sektörlerinin toplam payı %5 olurken, diğer kamu hizmetlerinin payı %20,3 olmuştur.

Yıllar	Proje Sayısı	Proje Tutarı	*Ayrılan Ödenek	Tamamlanma Süresi/Yıl
2002	4.414	166.796.827	9.835.000	10,25
2003	3.851	187.110.313	12.464.000	8,56
2004	3.555	196.112.868	11.977.543	9,13
2005	2.627	206.684.319	16.174.256	7,58
2006	2.525	200.391.243	17.521.667	6,52
2007	2.710	209.346.877	17.076.806	6,79
2008	2.759	218.975.635	17 123 197	6,81
2009	2.332	245 765 991	21 534 153	6,26
2010	2.425	273 400 164	27 795 290	5,58
2011	2.534	303 727 276	31 286 345	5,21
2012	2.622	361 955 941	38 168 774	5,21
2013	2.737	399.535.575	45.649.121	4,73
2014	2.753	438 506 462	47 623 961	5,37
2015	2.915	477 295 556	53 528 639	4,97
2016	3.008	543 274 682	64 927 811	4,68
2017	3.042	636.054.557	80.393.089	4,78
2018	3.212	804.649.937	88.053.499	5,64

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri

2018 yılı yatırım programlarında da ulaştırma ağırlıklı paya sahip olmuştur. Tarım, enerji, ulaştırma sektörlerinin ağırlıklı dağılımı aşağıdaki grafikte belirtilmektedir.



Kamu özel Sektör uygulamaları-KÖİ

Kamu özel sektör ortaklığı projelerinin geleneksel yöntemlere göre daha avantajlı olamaması, kamu bütçesi içerisinde yük oluşturmaması amacıyla Kamu Özel sektör projelerine ağırlık verilmekte olup, son yıllarda bun uygulamaların başarılı örneklerini görmek mümkündür.

1986 yılından başlamak üzere 2017 yılı Eylül ayı itibarıyla 221 KÖİ projesi için uygulama sözleşmesi imzalanmıştır.

83 projeye ilk sırada yer alan enerji sektörünü,
41 karayolu projesi
22 liman projesi
18 havaalanı projesi
21 sağlık projesi
17 yat limanı projesi
15 Gümrük tesisi

KÖİ uygulaması ile gerçekleşmiştir.

Mevcut durumda 187 proje işletmeye alınmış olup, 34 projenin yürütülmesine devam edilmektedir.

İşletme Hakkı Devri- İHD modeli ile yürütülenler hariç olmak üzere, uygulama sözleşmesi imzalanan projelerin toplam yatırım büyüklüğü 2017 yılı fiyatlarıyla 60 milyar dolara ulaşmaktadır.

KÖİ projelerinin, uzun yıllara yayılan yüksek tutarlarda mali yük oluşturma potansiyeli dikkate alınarak proje süreçlerinin stratejik bir yaklaşımla ele alınması kamu kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

- **Tarım Sektörü Yatırımları**

Ülkemizde tarım sektörü ekonomide ağırlıklı bir konuma sahip olup, milli gelirimize önemli katkı sağlamaktadır. Mevsimsel etkilere bağlı olarak sektörün üretime katkısı değişebilmektedir. 2014 yılında doğal afetlere bağlı olarak yaşanan %2,1'lik küçülmenin ardından Tarımsal GSYH 2015 yılında 147,2 Milyar TL olarak gerçekleşmiş ve 9,4 başta buğday ve arpada olmak üzere olumsuz hava koşullarına bağlı rekolte kayıpları, ihracatta daralma ve baz etkisiyle 2016 yılında yüzde 2,6 küçülmüştür.

2017 yılı ilk verilerine göre tarımsal üretimde toparlanma görülmekte olup sektörün yıl sonunda büyüme oranının yüzde 4,6 olacağı tahmin edilmektedir. Tarımın GSYH içindeki ağırlığı 2016 yılında yüzde 6,2 seviyesine gerilemiş olup bu oranın 2017 yılında bir miktar daha düşerek yüzde 6,1 olması beklenmektedir.

İnşaat sektörü tarımsal alt yapı yatırımları ile sektöre önemli katkı sağlamaktadır. İnşa edilen sulama kanalları, barajlar zirai üretimin canlanmasında etkindir. Son dönemde çok sayıda gölet yapımına ağırlık verilmiştir.

Sulama sektöründe ortalama tamamlanma süresinde iyileşme sağlanmıştır. 2018 yılı kısıtlı bütçe imkânları göz önüne alındığında, tamamlama süresindeki iyileşmenin korunmasını teminen, inşaatı devam eden projelerde işlerin ilerleme yüzdeleri doğrultusunda ödeneklerin dağıtılması öncelik arz etmektedir. Söz konusu önceliklendirmenin, projelerin hızla ekonomik faydaya dönüşmesinin sağlanmasının yanı sıra, 2017 yılıyla kıyaslandığında 2018 yılı sulama hedeflerine ulaşılmasına da katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

2003-2016 yılları arasında DSİ tarafından toplam 113 milyar TL'lik yatırım yapılmıştır. Gerçekleştirilen projeler ile Ekilebilir 280 milyon dekar zirai arazimizin; %30'u olan 85 milyon dekarı sulanabilir durumdadır. DSİ'nin 2016 yılı başı itibarıyla Yatırım Programında toplam proje tutarı 93 milyar TL olan küçük su işleri hariç 173 adet toplam projesi bulunmakta olup sene başı ödenek seviyesiyle toplam proje stokunun ortalama tamamlanma süresi 9,6 yıldır.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) tarafından 2016 yılı sonu itibarıyla 2.613 sulama tesisi inşa edilerek sulamaya açılan toplam sulama alanı net 3.080.402 hektara ulaşmıştır. Söz konusu alanın 54.165 hektarı 2016 yılı içerisinde sulamaya açılmıştır.

DSİ tarafından geliştirilen ve çeşitli kuruluşlar tarafından işletilmekte olan bu sulamalarda yüzde 37 klasik sistem, yüzde 41 kanaetli sulama sistemi ve yüzde 22 borulu sistem kullanılmaktadır.

2017 Yılı Yatırım Programında DSİ'nin, toplam tutarı 106,9 milyar TL olan ve 2016 yılı sonuna kadar toplam 41,4 milyar TL harcanan 179 projesi yer almıştır. Bu projelerin sene başı ödenek miktarları dikkate alındığında ortalama tamamlanma süresi 9,1 yıl olarak gerçekleşmektedir.

Toplam olarak, 2016 yılında yaklaşık 201 bin hektar alanda sulama, 26 bin hektar alanda taşkın koruma yatırımlarının tamamlanması veya hızlandırılması planlanmıştır.

DAP, DOKAP ve KOP Bölge Kalkınma İdareleri tarafından kendi bölgelerinde, cazibeli kapalı (borulu) sisteme dayalı projeler öncelikli olmak üzere mahalli idarelerin küçük ölçekli tarımsal sulama yatırımlarına kaynak temin edilerek kırsal kalkınmaya destek verilmektedir.

2002-2016 Yılı İtibari İle Tarım Sektörü Yatırımlarına Ayrılan Pay

Yıllar	Proje Sayısı	Ayrılan Ödenek /100 TL	Toplam Yatırımlardan Ayrılan Pay	Tamamlanma Süresi/yıl
2002	402	800.000	8,37	27,1
2003	364	1.100.000	9,15	21,8
2004	350	1,167.450	9,75	23,72
2005	343	1.355.271	8,38	22,02
2006	292	1.225.525	7,63	15,26
2007	293	1.508.710	8,83	17,40
2008	289	1.468.741	8,57	20,7
2009	282	2.771.148	12,8	12,3
2010	277	3.666.606	13,1	12,1
2011	298	4 548 530	15,1	10,7
2012	290	5.528.521	14,49	8,57
2013	290	5.724.368	12,50	8,72
2014	292	9.300.671	13,23	8,66
2015	306	6.895.683	12,80	8,90
2016	307	7.900.176	12,1	7,93
2017	310	10.180.467	12,6	7,22
2018	331	10.109.912	11,48	9,04

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Yıllık Yatırım Programları Raporu

- **Enerji Sektörü Yatırımları**

Türkiye gibi, tüm dünyada nüfus giderek artmakta, değişen ve gelişen dünyada enerji talebi de o ölçüde artmaktadır.

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılında elektrik enerjisi ihtiyacımızın bugünkü düzeyin iki katına ulaşarak yaklaşık 440 milyar kWh'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

Bu nedenle Türkiye'nin dünya ile rekabet edilebilirliğini korumak amacıyla enerji yatırımlarına ağırlık verilmektedir.

Türkiye'nin enerji ihtiyacındaki yıllık artış ise %6 ile %10 arasındadır. Türkiye, OECD ülkeleri içerisinde geçtiğimiz 10 yıllık dönemde enerji talep artışının en hızlı gerçekleştiği ülke durumundadır.

Ülkemizde tüketilen; petrolün %92'si, doğal gazın ise %98'i ithal edilmektedir. Elektrik üretiminde kullanılan ithal fosil kaynakların ekonomiye etkisi yıllık 10 milyar dolar mertebesindedir.

Ülkemiz, hızlı bir sosyal ve ekonomik gelişim göstermektedir. Türkiye ekonomisi geliştikçe enerji sektörü de aynı ölçüde büyümeye devam etmektedir. Ekonomisi büyüdükçe enerji talebi de aynı ölçüde artmaktadır. Yıllık elektrik enerjisi talep artışı 2000 yılından itibaren %5 olarak gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle enerji talebi artışının güvenli olarak karşılanması enerji politikalarının önceliği olmuştur.

Yıllar itibari ile elektrik tüketimlerindeki artış

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tüketim (TWh)	114	119	128	127	133	141	150	161	175	190	198	194	210	230	242	246	256	264,1	277,2
Artış (%)	8,1	3,9	8,3	-1,1	4,5	6,5	6,3	7,2	8,6	8,8	4,3	-2	8,4	9,4	5,0	1,6	4,0	2,7	4,3

KAYNAK: TEİAŞ

Enerji piyasasındaki gelişmeler¹

Ülkemiz, dünyada 2002 yılından bu yana elektrik ve doğalgazda Çin'den sonra en fazla talep artış hızına sahip ikinci büyük ekonomi olmuştur.

¹Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Faaliyet Raporu'ndan derlenmiştir.

Türkiye'nin enerji talebi, büyüyen ekonomisine paralel olarak hızla artmaktadır. Yıllık elektrik enerjisi talep artışı 2000 yılından günümüze kadar ortalama yüzde 5,3 olarak gerçekleşmiştir. Artan talep büyük ölçüde ithalatla karşılanmaktadır.

Ülkemizde, ekonomik büyümenin sonucu olarak yıllık elektrik enerjisi tüketim artışı 2002 yılından bugüne kadar ortalama %5,5 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

Elektrik enerjisi talebinde 2016 yılında %5,1 artış yaşanmıştır. 2002 yılında 132,6 milyar kWh olan elektrik tüketimimiz iki kattan fazla artarak 2016 yılı sonunda 279,3 milyar kWh'e ulaşmıştır.

Ülkemizde, ekonomik büyümenin sonucu olarak yıllık elektrik enerjisi tüketim artışı uzun yıllardan beri ortalama yüzde 5,5 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Elektrik enerjisi talebinde **2014 yılında yüzde 4,4; 2015 yılında ise yüzde 2,7 artış olmuştur.**

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yapılan talep projeksiyonlarına göre elektrik enerjisi talebi önümüzdeki dönemde de artacak olup baz senaryoya göre, 2023 yılına kadar her yıl yüzde 5 civarında artış ile elektrik talebinin yaklaşık 400 milyar kWh seviyelerine ulaşması beklenmektedir. 2030 yılında ise elektrik talebinin 500 milyar kWh'i aşacağı öngörülmektedir. Son yıllarda, belirli bir anda talep edilen en yüksek elektrik enerjisi talebi (puant talep);

- 2011 yılında 36.122 MW,
- 2012 yılında 39.045 MW
- 2013 yılında 38.274 MW
- 2014 yılında 41.003 MW
- 2015 yılında 43.289 MW
- 2016 yılında 44.734 MW
- 2017 yılı Temmuz ayında 47.660 MW

olarak gerçekleşmiştir.

Birincil Enerji Arzı

Ülkemiz birincil enerji arzı 2015 yılında 129,3 milyon TEP olarak gerçekleşmiştir. Birincil enerji talebi içerisinde doğal gazın payı yüzde 31, kömürün payı yüzde 27, petrolün payı yüzde 30 hidrolik enerjinin payı yüzde 4,5, hidrolik dışı yenilenebilir enerji kaynaklarının payı yüzde 7,5. Birincil enerji arzımızın sektörlere göre dağılımı incelendiğinde; yüzde 24,7'si sanayi, yüzde 25,1'i konut ve hizmet sektörü, yüzde 19,1'i ulaştırma ve yüzde 23,4'ü çevrim sektöründe kullanılmıştır.

Kurulu Güç

2002 yılında 31.846 MW olan **elektrik enerjisi kurulu gücümüz**, 2017 yılı üçüncü çeyrek sonu itibariyle 81.647 MW'a yükselmiştir

2017 Yılı Üçüncü Çeyrek İtibarı ile Kurulu Gücün Birincil Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı

KURULU GÜÇ	ORAN
Hidro Elektrik Santraller	% 33,2
Doğal Gaz	%32,6
Kömür	%22,1
Rüzgar	%7,7
Jeotermal	%1,2
Güneş	%2,2
Diğer	%1

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

2002’de 44.544 km olan **elektrik enerjisi iletim hattı uzunluğu** 61.000 km seviyesine çıkarılmıştır. Elektrik enerjisi dağıtım hattı ise 2002 yılında 812.399 km iken 2017 üçüncü çeyrek 1.360.000 km’yi aşmıştır.

Elektrik enerjisi üretimi

2002 yılında 129,4 milyar kWh olan elektrik üretimi, 2016 yılı sonu itibarıyla 274,4 milyar kWh olarak gerçekleşmiştir.

2017 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla elektrik üretimi 219,6 milyar kWh olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizde 2002 yılında 298 olan elektrik enerjisi üretim santrali sayısı, **2017 yılı üçüncü çeyrek sonu** itibarıyla 3.447’ye yükselmiştir.

Mevcut santrallerin 609 adedi hidrolik, 40 adedi kömür, 154 adedi rüzgâr, 36 adedi jeotermal, 245 adedi doğal gaz, 12 adedi fuel-oil, motorin, nafta, 86 adedi yenilenebilir ve atık, 22 adedi çok yakıtlı (katı ve sıvı), 47 adedi çok yakıtlı (sıvı ve doğal gaz) ve 2 adedi güneş santrali olmak üzere toplamda 1.253 adet lisanslı santral bulunmaktadır. Ayrıca, 2.104 adedi güneş, 33 adedi rüzgâr, 7 adedi hidrolik ve 50 adedi termik santral olmak üzere toplam 2.194 adet lisanssız santral faaliyet göstermektedir.

2017 Yılı Eylül Ayı Sonu İtibarı ile Elektrik Enerjisi Üretiminin Birincil Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı

Kaynak	ORAN
Doğal Gaz	% 32,5
Kömür	%33,6
Hidrolik	%24,5
Rüzgar	%5,7
Jeotermal	%1,8
Güneş	%0,4
Diğer	%1,5

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2018 Bütçe Sunuş Raporu

2018 Yılı yatırım programına göre Ülkemizde 2016 yılında toplam elektrik üretimi içindeki payı yüzde 33,1 olan yenilenebilir enerji kaynaklarından 90,8 milyar kWh elektrik üretimi gerçekleşmiştir. 2017 yılında bu payın yüzde 32,6 ve yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminin 95,7 milyar kWh olması beklenmektedir.

2016 yılı sonu itibarıyla 78.497 MW olan elektrik santralleri toplam kurulu gücünün ağırlıklı olarak hidrolik, rüzgar ve güneş santrallerinin eklenmesiyle 2017 yılı sonunda yüzde 3,6 artarak 81.354 MW'a ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Yerli ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları

Ülkemizin enerji ihtiyacının karşılanması ve dışa bağımlı olmaktan kurtulması adına yapılması gereken en önemli şey; milli bir servet olan, temiz, ucuz ve yenilenebilir enerji potansiyelimizin değerlendirilmesidir. Enerji ve Tabii kaynaklar Bakanlığı verilerine göre ülkemiz hidrolik, rüzgar, güneş, jeotermal başta olmak üzere yenilenebilir enerji kaynakları açısından zengin bir ülkedir. Bununla birlikte yerli kömür kaynakları açısından da zengin bir ülkededir.

2002 yılında 12.305 MW olan yenilenebilir enerji kaynakları kurulu gücümüz 2017 Yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla yaklaşık %198 artış ile 36.702 MW'a ulaşmıştır.

2002 yılında yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretimimiz 34 milyar kWh iken, 2016 yılında %168 artışla 91 milyar kWh'a çıkmıştır. 2017 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla 69,4 milyar kWh yenilenebilir enerji kaynaklı elektrik üretilmiştir.

2016 yılında devreye giren 6.506 MW kurulu gücün %46'sı 2017 yılının ilk dokuz ayında ise gerçekleşen santral yatırımlarının %59'u yenilenebilir kaynaklara dayalıdır. Bu durum yenilenebilir enerji uygulamalarımızın olumlu sonuçlarının en güzel göstergelerinden biridir.

Hidrolik Enerji

Ülkemiz Rusya'dan sonra en büyük ikinci hidroelektrik potansiyeline sahip olan ülkedir. Fakat geçmişte uygulanan yanlış politikalar neticesinde enerjide dışa bağımlı hale gelinmiştir. Yenilenebilir enerji kaynakları içerisinde en önemli enerji kaynağı suyu enerjiye dönüştüren hidroelektrik enerjidir. Türkiye'de teorik hidroelektrik potansiyel 433 milyar kiloWatt.saat, teknik olarak değerlendirilebilir potansiyel 216 milyar kiloWatt.saat olup, teknik ve ekonomik olarak değerlendirilebilir potansiyel ise 180 milyar kiloWatt.saat olarak hesaplanmıştır.

2002 yılında 12.241 MW olan hidrolik kurulu gücümüz %121 artışla 2017 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla 19.776 MW barajlı, 7.318 MW akarsu tipinde olmak üzere toplam 27.094 MW'a ulaşmıştır.

Hidroelektrik santrallerimizin;
92,5 milyar kWh/yıl işletmede
17,3 milyar kWh/yıl inşaatı devam eden
70,2 milyar kWh/yıl işlemleri devam eden
Santrallerdir.

Rüzgâr Enerjisi

2002 yılında neredeyse yok sayılacak düzeyde (18,9 MW) olan rüzgâr enerjisi kurulu gücü, 2017 yılı üçüncü çeyrek sonu itibariyle 22,2 MW'ı lisanssız olmak üzere toplam 6.296 MW'a ulaşmıştır

2023 yılı hedefleri ise rüzgâr enerjisi kurulu gücünün 20.000 MW'a çıkarılması yönündedir. Böylesine çevreci ve tamamen yerli kaynaktan oluşan bir enerji kaynağı varken rüzgârın boşa esmesi ülkemiz çıkarlarına aykırıdır.

Güneş Enerjisi

Yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji arzı içindeki payının artırılması çalışmaları kapsamında güneş enerjisinden de azami seviyede yararlanılması planlanmaktadır. 2017 üçüncü çeyrek itibariyle EPDK tarafından 28 adet güneş enerjisi santraline ön lisans, 5 adet güneş enerjisi santraline lisans verilmiştir.

2017 yılı üçüncü çeyrek sonu itibariyle 1.753 MW kurulu güce sahip 2.104 adet lisanssız güneş santrali devrededir.

Jeotermal Enerji

Jeotermal enerjinin yenilenebilir enerji kaynaklarımıza dâhil edilmesine yönelik sürdürülen çalışmalarla 2002 yılında sadece 17,5 MW olan jeotermal kurulu gücümüz 2017 yılı üçüncü çeyrek sonu itibariyle 992 MW'a ulaşmıştır.

Yerli enerji kaynağı, yerli kömür

Yerli kömür de tıpkı yenilenebilir enerji gibi önemlidir. Yerli kömür petrol gibi, doğal gaz gibi, ithal kömür gibi dışa bağımlı değildir. Yüksek fiyatlı yabancı enerji girdilerine alternatif sağlamaktadır. Tamamen Türk yatırımcı, Türk mühendis, Türk işçi kaynağı kullanılmaktadır.

Ülkemizin 2016 yılısonu itibariyle kömüre dayalı santral kurulu gücü 17.322 MW olup toplam kurulu gücün %22,1'ine karşılık gelmektedir. Gelişmekte olan bir ülke olmamıza rağmen kömürden enerji üretiminin yaklaşık yüzde 22 olması yeterli değildir. Gelişmemizi tamamlayana kadar yerli kömürden enerji üretmeye devam etmeliyiz.

Enerji Piyasasında Serbestleşme

Ülkemiz enerji sektörünün 2023 yılına kadarki toplam yatırım ihtiyacının 122 milyar doları aşacağı tahmin edilmektedir.

Bu çerçevede, ihtiyaç duyulan yatırımların mümkün olduğu kadar özel sektör tarafından yapılmasını sağlayacak düzenlemelerin hayata geçirilmesi yönünde gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Elektrik enerjisi sektöründeki yüksek oranlı talep artışını karşılamada en önemli stratejilerden biri rekabete dayalı yatırım ortamının geliştirilmesidir.

Ülkemiz elektrik sektörünün serbestleşmesi sürecinde, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile daha etkin, şeffaf ve güvenilir bir enerji piyasanın kurulması, geliştirilmesi ve işletilmesi ön görülmüştür.

Yapılan çalışmalarla elektrik enerjisi kurulu gücünde özel sektörün payı 2002’de %33,9 iken, bugün %75,4 düzeyine, elektrik enerjisi üretiminde ise 2002’de %40,2 iken, bugün %83,3 düzeyine ulaşmıştır.

DAĞAL GAZ

Doğal gazın ülke genelinde yaygınlaştırılması hedefi doğrultusunda diğer il ve ilçelerimize doğal gaz ulaştırılmasını sağlamaya yönelik çalışmalar devam etmektedir. Doğal gaz rezervlerinin 76 trilyon metreküptür.

2016 yılı sonu itibarı ile kalan üretilebilir doğal gaz rezervimiz 18,8 milyar m³tür. Elektrik enerjisi üretiminde doğal gaza dayalı kurulu gücümüz 2017 yılı Temmuz ayı sonu itibarıyla 26.074 MW olup bu değer toplam kurulu gücümüzün %32,37’sini karşılamaktadır.

Doğal gazın kullanılmaya başlandığı 1987 yılında 500 milyon Sm³ olan yıllık doğal gaz tüketimimiz, 2016 yılında 46,4 milyar Sm³ ve 2017 yılı ilk 8 ayında ise 31,7 milyar Sm³ olarak gerçekleşmiştir.

Öte yandan 2002 yılında 4.510 km inşa edilmiş olan doğal gaz iletim hattı uzunluğu, 2017 Ağustos ayı sonu itibarı ile 13.622 km olmuştur. Doğal gaz dağıtım hattı uzunluğu ise 120.330 km’ye ulaşmıştır.

2002-2017 Yılı İtibari İle Enerji Sektörü Yatırımlarına Ayrılan Pay

Yıl	Proje Sayısı	Ayrılan Ödenek/1000 TL	Toplam Yatırımlardan Ayrılan Pay	Tamamlanma Süresi/Yıl
2002	108	2.060.000	20,9	11,9
2003	97	2.655.750	21,1	10,2
2004	91	2.032.475	16,90	11,9
2005	97	2.725.552	16,80	8,9
2006	104	2.489.125	14,20	8,1
2007	95	2.545.885	14,90	8,8
2008	101	2.408.570	14,00	8,8
2009	116	2.815.149	13,00	7,9
2010	127	3.376.100	12,10	6,8
2011	152	3.133.027	10,01	5,3
2012	168	3.732.935	09,78	4,9
2013	199	4.921.000	9,40	3,9
2014	188	3.425.460	7,20	5,0
2015	170	3.920.560	7,32	4,0
2016	146	4.871.028	7,50	3,4
2017	145	4.962.361	6,17	3,4
2018	155	5.706.217	6,48	3,8

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Yıllık Yatırım Programları Raporu

- **Ulaştırma Sektörü Yatırımları**

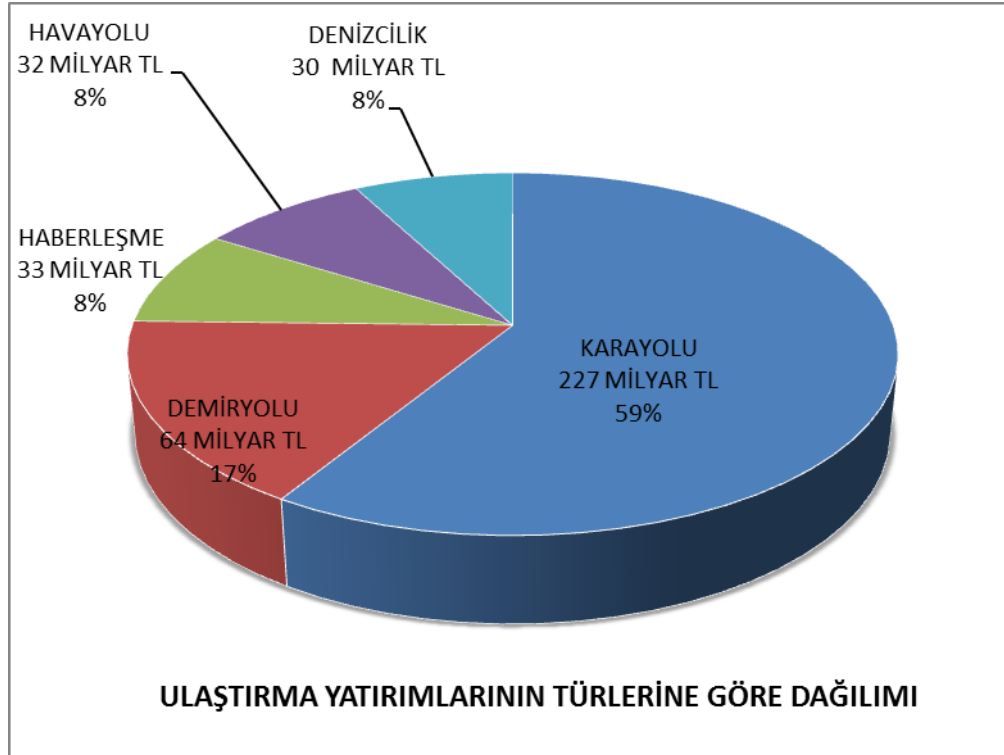
Türkiye'nin kalkınma hamlesinde ulaştırma sektörünün payı büyüktür. Türkiye sahip olduğu kıtalar arası geçiş noktasındaki konumuyla lojistikte bölgesel bir üs olma potansiyeline sahiptir. Sektörün dengeli geliştirilmesi adına ulaştırmanın tüm kollarında büyük ölçekli yatırımlar hayata geçirilmiştir.

Türkiye'nin ulaştırma sektöründeki konumu güçlendikçe dünya ekonomisinin ve enerji kaynaklarının adeta kalbi olan Ortadoğu, Orta Asya ve Uzak Doğu'ya önemli bir ulaşım alternatifi sunmaya hazırlanmaktadır. Ulaştırma sektörüne yapılan yatırımlar ile Türkiye'miz Küresel Lojistik Merkezi haline gelmektedir.

Cumhuriyetimizin 100. yılı olan 2023 yılı hedeflerinin ortaya konduğu Ulaştırma Şurası'nda belirlenen en önemli hedeflerden biri, ulaştırma sisteminin bütünlüğünü sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu nedenle ulaştırmada ana hedef ulaştırmanın tüm kollarında dengeli bir dağılımı sağlamak olmuştur.

Bu hedefler doğrultusunda ulaştırma sektörü yatırımları kamu kaynaklarından yüksek pay alan sektörler arasındadır. 2003-2017 yılları arasında KÖİ projeleri de dahil 362 milyar TL yatırım yapılmıştır. Karasal yük taşımacılığı talebinin ülkemizin %95'i olan karayolu payının 2014 verilerine göre %81 olan AB ortalamasına kıyasla yüksektir. Ancak on dönemde yapılan yatırımlar sayesinde ulaştırmada dengeli bir dağılım olması adına önemli yatırımlar gerçekleştirilmektedir.

2018 yılı ulaştırma yatırımların dağılımı şöyledir;



Kaynak: Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı 2018 Bütçe Sunuş Raporu

Karayolu Ulaşımı

Ulaştırma sektöründe gerçekleştirilen yatırımların %63'ünü karayolu ulaştırması oluşturmaktadır. Karayolları Genel Müdürlüğü, 2017 yılı başı itibari ile son beş yılda karayolu yatırım çalışmaları için, 2017 yılı fiyatlarıyla yıllık ortalama 20 milyar 175 milyon TL harcama yapmıştır.

Karayolları sektörünün gelişimi Türkiye ekonomisinin gelişiminde büyük rol oynamaktadır. Bu amaçla, köy yollarından kent içi ulaşım, çevre yollarından, bölünmüş yollara ulusal yol ağıımız yenilenmektedir. Son dönemde tamamlanan yatırımlar ile Türkiye ulaştırmada bir lojistik üs konumunda olmuştur. Yapılan yatırımlar ile karayollarında güvenlik ve konfor sağlanmış, ulaşım mesafeleri kısalarak zaman ve yakıt tasarrufu sağlanmıştır. Yine önemli bir unsur olan çevreye zararlı gazların salınımı da azalmaktadır.

Ülkemizde 2003 yılı itibariyle Karayolu Uzunluğu 63.143 km iken, Bölünmüş yol yapım programı kapsamında 2017 yılı içerisinde Ekim ayı itibariyle 512 km bölünmüş yol tamamlanmış ve otoyollar dâhil çok şeritli karayolu ağı 25.709 km'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde 1.650 km bitümlü sıcak karışım (BSK) kaplama yapımı tamamlanmıştır.

Ülkemizde bölünmüş yollarla birbirine bağlı il sayısı 6'dan 76'ya, bölünmüş yol uzunluğu 6.101 km'den 25.709 km'ye, otoyol uzunluğu 1.714 km'den 2.622 km'ye çıkarılmıştır.

Bölünmüş yol yapımına öncelik vermiş ve 14 yıl önce %10'dan daha az bir paya sahip olan bölünmüş yollar, bugün 25.709 km'lik uzunluğuyla toplam yol ağının %38'ine ulaşmış ve bütün yol ağıımızda hareket eden trafiğin (Taşıt-Km) yaklaşık %80'ine hizmet verir hale gelmiştir.

23 Ekim 2017 itibariyle Karayollarında satıh cinsine göre yol ağı uzunlukları

Yol sınıfı	Asfalt Beton	Sathi Kaplama	Parke	Stabilize	Toprak	Geçit Vermez	Toplam Uzunluk
Otoyollar	2.622	-	-	-	-	-	2.622
Devlet Yolları	16.660	13.942	68	44	0	353	31.067
İl yolları	3.540	27.069	223	623	542	1.812	33.808
Toplam	22.822	41.011	291	667	542	2.165	67.498

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü

Karayolu Ulaştırmasında Hedef

Bölünmüş yol ağı için 2019 yılı hedefi 31,000 km, 2023 hedefi 37.000 km'dir.

2023 yılına kadar YİD modeliyle 5.748 km otoyol yapımı hedeflenmekte olup, 2023 yılında Türkiye'nin otoyol ağ uzunluğu 8.026 km'ye, bölünmüş yol uzunluğu ise 36.500 km'ye erişecektir. Ayrıca, toplam yol ağıımız, tamamı BSK Kaplamalı olmak üzere 70.000 km'ye ulaşacaktır.

Avrupa'yı, Kafkaslara, Ortadoğu'ya ve Orta Asya'ya bağlayan, köprü konumundaki Türkiye'nin, batıdan doğuya kesintisiz ulaşım imkânını sağlayacak otoyol ağı 2023 yılına kadar planlanmış olup Yap-İşlet-Devret modeliyle 5.550 km uzunluğundaki 15 adet projenin yapımı gerçekleştirilecektir.

Havayolu Ulaşımı

Havacılık sektöründe de Bölgesel Havacılık Politikası ile havacılığımızın özel sektör işletmelerine açılmasıyla birlikte oluşan rekabet ortamı sayesinde bugün Türkiye bölgesinin en önemli havayolu merkezlerinden biri haline gelmiştir. İç hatlarda Avrupa'nın en hızlı büyüyen ülkesi konumundadır. Son 12 yılda havacılık dünyada yılda ortalama % 5 büyürken, Türkiye'de ise % 14,5 seviyesinde büyümüştür.

Türkiye havayolu yolcu sayısında 2014 yılında Dünya'da 9. Avrupa'da 3. sıradır. İç hatlarda ise Avrupa'nın en hızlı büyüyen ülkesi konumundayız.

Dış hatlarda ise 2003 yılında 2 havayolu işletmesi ile 50 ülkede 60 noktaya sefer düzenlenirken, şu anda 6 havayolu işletmesi (tarifeli yolcu seferleri) ile 119 ülkede 307 noktaya ulaşılmıştır.

Havalimanı projelerinde kamu özel sektör iş birliği ile çok sayıda proje gerçekleştirilmiştir. İstanbul/Atatürk, Antalya, Ankara/Esenboğa, Muğla/Dalaman, İzmir/Adnan Menderes, Muğla/Milas-Bodrum ve Zafer Havalimanları, Yap-İşlet-Devret modeli ile kamu kaynağı kullanmadan gerçekleştirilmiş önemli terminal ve havalimanlarımızdandır.

2015 yılında havalimanı ve hava meydanlarında gerçekleşen yolcu trafiği, bir önceki yıla göre dış hatlarda %4,6 artarak 84 milyon, iç hatlarda %13,6 artarak 97 milyon ve toplamda ise yüzde 9,3 artarak 181 milyon yolcu olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında toplam yolcu trafiği yaklaşık 183 milyon olarak gerçekleşmiştir.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi genel Müdürlüğü verilerine göre 2017 yılında Türkiye genelinde 55 havalimanına gelen-giden yolcu trafiği 109.695.756, iç hat ve 83.385.992 dış hat olmak üzere toplam 193.081.748 olarak gerçekleşti, 2016 yılına göre (direkt transit hariç) toplam yolcu trafiğinde %11 oranında artış olmuştur.

Havalimanları Yolcu Trafiği						
Yıllar	İç Hat	Dış Hat	TOPLAM	Artış (%)		
				İç Hat	Dış Hat	Toplam
2017 Gerçekleşen	109,599,161	83,432,585	193,031,746	7	17	11
2018 Tahmin	116,905,586	88,191,934	205,097,520	7	6	6

Kaynak: Devlet Hava meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü

Denizcilik

Türkiye'nin bölgesinde lojistik merkezi olma hedefi doğrultusunda yeni limanların inşası, mevcutların geliştirilmesi ve lojistik merkezler ile bağlantılarının artırılması, yeni Ro-Ro hatlarının geliştirilmesi ve lojistik merkezler/Organize Sanayi Bölgeleri ile bağlantılarının artırılması, yeni Ro-Ro hatlarının geliştirilmesi, kabotajda konteynır taşımacılığının geliştirilmesi gibi çok sayıda hedef ve projeler hayata geçirilmiştir.

2010 yılından bugüne kadar 16 yeni hat açılmış olup toplam Ro-Ro hattı sayımız 21'dir.Uluslararası düzenli Ro-Ro hatlarında taşınan araç sayısında 2003 yılına göre 2015 yılında %113 artış gerçekleşmiştir.

Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü verilerine göre ülkemizde 2016 yılı sonu itibarıyla 8,76 milyon TEU konteyner ve 335 milyon ton konteyner harici yük elleçlemesi yapılmıştır. 2017 yılında toplam konteyner elleçleme miktarının yaklaşık yüzde 6,26 artışla 9,3 milyon TEU, konteyner dışı yük elleçleme miktarının ise yaklaşık yüzde 6,12 artışla 355,7 milyon ton olması beklenmektedir

Ülkemiz limanlarında elleçlenen konteyner miktarı 2000-2016 yılları arasında küresel krizlere rağmen yıllık ortalama yüzde 13,6 oranında artış göstermiştir. Aynı dönem için konteyner ticaretinin GSYH büyüme esnekliği yaklaşık 2,8 olarak hesaplanmaktadır.

Türkiye'nin 2023 için ekonomik büyüme ve dış ticaret hedefleri dikkate alındığında mevcut konteyner limanı kapasitesinin yaklaşık 2 katına çıkması gerektiği öngörülmektedir.

Gösterge	2003	2016
Uluslararası Liman	152	172
Tersane	37	79
Balıkçı Barınağı	293	384
Türk Sahipli Filo ve Dünya Sıralamasındaki Yerimiz	8,7 milyon DWT 18. sıra	29,2 milyon DWT 14. sıra
Yük Elleçlemesi	190 milyon ton/ yıl	416 milyon ton/ yıl
Denizde Yat Bağlama Kapasitesi	8.500	18.545

Kaynak: Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı

Demiryolları Ulaşımı

Türkiye, yüksek hızlı tren atağı sayesinde dünyada 8'inci, Avrupa'da 6'ıncı Yüksek Hızlı Tren işletmecisi ülke unvanına kavuşmuştur.

Kalkınma Bakanlığı raporunda belirtildiği üzere Türkiye'de hem demiryolu yoğunluğu hem mevcut demiryolları üzerindeki trafik yoğunluğu yetersizdir. Ayrıca, Türkiye'de yüzde 30 olan elektrikli hat oranı, yüzde 51 olan AB-28 ortalamasının oldukça altındadır.

	2003 km	2016 km	Fark %
Toplam Demiryolu Ağı	10.959	12.532	14,4
Yüksek Hızlı Hat Uzunluğu	0	1.213	∞
Konvansiyonel Hat Uzunluğu	10.959	11.319	3,3
Sinyalli Hat Uzunluğu	2.505	5.008	99,9
Elektrikli Hat Uzunluğu	2.082	3983	89,1

Kaynak: Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı

Demiryollarında başlatılan yeni yol yapımından araçların yenilenmesine, kent içi ulaşımdan modernizasyon projelerine kadar eş zamanlı çalışmalarla hiçbir alan ihmal edilmeden bütünlüklü ve diğer ulaşım modlarıyla entegre bir demiryolu kalkınma hamlesi başlatılmıştır.

Demiryoluna verilen önem, belirlenen hedeflere ulaşmak için yatırım planlamasında kendisini göstermiştir. 2003 yılından bugüne kadar demiryolu sektöründe 60,2 Milyar TL harcama yapılmıştır.

Türkiye'deki mevcut demiryolu ağı 2016 yılı sonu itibarıyla 1.213 km'si hızlı tren hattı, 8.947 km'si konvansiyonel ana hat, 2.372 km'si tali hat ve istasyon yolları olmak üzere toplam 12.532 km'dir. Toplam ağın yüzde 43,5'i sinyalli, yüzde 34,7'si ise elektrikli. Buna göre Türkiye'deki elektrikli hat oranı, yüzde 52 olan AB-28 ortalamasının altındadır

Açılan YHT hatları, ülkemizin nüfusunun %33'nün bulunduğu illerden geçmektedir.

Bu kapsamda yürütülen çalışmalarla son 15 yılda;

- Ülkemizdeki Yüksek Hızlı Hat uzunluğu 1.213 km'ye, bu hatlarda taşınan yolcu sayısı 34,79 milyona,
- Elektrikli hat uzunluğu 4.433 km'ye, sinyalli hat uzunluğu 5.462 km'ye, • 2017 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla demiryolu ile taşınan toplam yolcu sayısı 131,8 milyona,
- Taşınan yük miktarı 1,6 katına ulaşmıştır.
- Bugüne kadar 217,91 milyon yolcunun taşındığı asırlık rüya Marmaray mega bir demiryolu projesi hizmete sunulmuştur.
- Bölgesel kalkınma planlamalarının en önemli ayaklarından biri olan lojistik üslerin inşasına başlanmış ve 8 adet Lojistik Merkez ülkemize kazandırılmıştı

Ankara merkez olmak üzere hızlı tren çekirdek ağının oluşturulması kapsamında; Ankara-Eskişehir, Ankara-Konya ve Ankara-İstanbul Hızlı Tren Hatları işletmeye açılmıştır.

Yüksek hızlı tren projeleri, mevcut sistemin iyileştirilmesi, ileri demiryolu sanayinin geliştirilmesi ve yeniden yapılanma ana hedefleri doğrultusunda son 10 yılda yaklaşık 80 proje hayata geçirilmiştir.

Demiryollarında Yüksek Hızlı Tren projelerini devreye alarak Türkiye'yi dünyada 8'nci, Avrupa'da 6'ncı yüksek hızlı tren işletmecisi ülke konumuna getirilmiştir.

Demiryolu sektöründe 2023 yılı hedefleri 3.500 km yüksek hızlı demiryolu, 8.500 km hızlı demiryolu ve 1.000 km konvansiyonel demiryolu olmak üzere 13.000 km demiryolu yapılarak toplam 25.000 km demiryolu uzunluğuna ulaşılması,

4.400 km'lik hat yenilemesi yapılarak tüm hatların yenilenmesinin tamamlanması, Demiryolu taşımacılık payının; yolcuda %10'a ve yükte %15'e çıkarılması,

Demiryolu sektörünün serbestleşme sürecinin tamamlanması olarak belirlenmiştir.

Ankara-Sivas, Ankara-Bursa ve Ankara-İzmir Yüksek Hızlı Demiryolu hatlarında ise çalışmalar

sürdürülmekte ve 2020 yılına kadar tamamlanarak işletmeye açılması planlanmaktadır

2023 yılına kadar 3.500 km yüksek hızlı demiryolu, 8.500 km hızlı demiryolu ve 1.000 km konvansiyonel demiryolu olmak üzere 13.000 km demiryolu yaparak, toplam 25.000 km demiryolu ağına sahip olmayı hedeflenmektedir.

2002-2016 Yılı İtibari İle Ulaştırma Sektörü Yatırımlarına Ayrılan Pay

Yıllar	Proje Sayısı	Ayrılan Ödenek	Toplam Yatırımlardan Ayrılan Pay	Tamamlanma Süresi/Yıl
2002	380	2.332.500	23,70	7,6
2003	346	2.871.850	23,00	8,7
2004	345	3.086.546	25,70	8,6
2005	368	5 025 603	31,00	7,9
2006	336	5 395 253	30,70	6,9
2007	371	3 890 509	22,70	9,4
2008	368	3 911 817	22,80	9,3
2009	364	5 091 326	23,60	8,6
2010	373	7.744.744	27,80	6,3
2011	383	8.537.880	27,10	6,3
2012	420	12.031.164	31,52	6,6
2013	428	13.515.096	29,60	6,3
2014	444	12.995.571	27,30	8,4
2015	436	14.500.534	27,06	7,9
2016	444	19.872.982	30,60	6,6
2017	469	23.924.964	29,75	7,5
2018	499	28.921.703	32,84	7,9

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Yıllık Yatırım Programı

TÜKETİCİ ve SEKTÖREL GÜVEN ENDEKSİ

- Tüketici Güven Endeksi

Türkiye İstatistik Kurumu ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası işbirliği ile yürütülen tüketici eğilim anketi sonuçlarından hesaplanan tüketici güven endeksi 2017 Aralık ayında bir önceki aya göre %0,1 oranında azalmıştır; Kasım ayında 65,2 olan endeks Aralık ayında 65,1 olmuştur.

Hanenin maddi durum beklentisi endeksi bir önceki aya göre %0,3 oranında artarak Aralık ayında 84,8 olmuştur. Bu artış, gelecek 12 aylık dönemde hanenin maddi durumunun daha kötü olacağını bekleyenlerin azalmasından kaynaklanmıştır.

İşsiz sayısı beklentisi endeksi Kasım ayında 70,9 iken, Aralık ayında %0,5 oranında azalarak 70,6 oldu. Bu azalış, gelecek 12 aylık dönemde işsiz sayısında düşüş bekleyenlerin azalmasından kaynaklanmıştır.

Kasım ayında 87,1 iken, Aralık ayında %0,5 oranında artarak 87,5 değerine yükselmiştir.

Tasarruf etme ihtimali endeksi %2,9 oranında azalmıştır. Kasım ayında 18 olan endeks, Aralık ayında 17,5 değerine düşmüştür. 2017 yılı Aralık ayında konut satın alma ihtimali 19,0 oranında artmıştır.

2018 yılı verileri

Türkiye İstatistik Kurumu ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası işbirliği ile yürütülen tüketici eğilim anketi sonuçlarından hesaplanan tüketici güven endeksi, Nisan ayında bir önceki aya göre %0,8 oranında arttı; Mart ayında 71,3 olan endeks Nisan ayında 71,9 olmuştur.

Hanenin maddi durum beklentisi endeksi bir önceki aya göre %0,5 oranında azalarak Nisan ayında 90,2 oldu. Bu azalış, gelecek 12 aylık dönemde hanenin maddi durumunun daha iyi olacağını bekleyenlerin azalmasından kaynaklanmıştır.

Genel ekonomik durum beklentisi endeksi Mart ayında 95,1 iken, Nisan ayında %0,4 oranında azalarak 94,7 değerine düştü. Bu düşüş, gelecek 12 aylık dönemde genel ekonomik durumun daha kötü olacağı yönünde beklentisi olan tüketicilerin bir önceki aya göre artmasından kaynaklanmıştır.

İşsiz sayısı beklentisi endeksi bir önceki aya göre %1,4 oranında artarak Nisan ayında 74,5 oldu. Bu artış, gelecek 12 aylık dönemde işsiz sayısında düşüş bekleyenlerin artmasından kaynaklanmıştır.

Tasarruf etme ihtimali endeksi Mart ayında 26 iken, Nisan ayında %8,5 oranında artarak 28,2 oldu. Bu artış, gelecek 12 aylık dönemde tasarruf etme ihtimali olduğunu düşünen tüketicilerin bir önceki aya göre artmasından kaynaklanmıştır.

Mart ayında Konut satın alma veya inşa ettirme ihtimali bir önceki döneme göre %5,5 oranında azalmıştır.

Yıllar	Endeks
2007-12	93,89
2008-12	69,9
2009-12	78,79
2010-12	90,99
2011-12	92,04
2012-12	73,59
2013-12	74,97

2014-12	67,75
2015-12	73,58
2016-12	63,38
2017-12	65,10
2018-1	72,30
2018-2	72,30
2018-3	71,30
2018-4	71,90

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

- İnşaat Sektörü Güven Endeksi

Sektörel güven endeksleri 0-200 aralığında değer alabilmekte, endeksin 100'den büyük olması sektörün mevcut ve gelecek döneme ilişkin iyimserliğini, 100'den küçük olması ise kötümserliğini göstermektedir.

Mevsim etkilerinden arındırılmış inşaat sektörü güven endeksi bir önceki ayda 78,9 iken, Nisan ayında %0,1 oranında azalarak 78,8 değerine düştü. İnşaat sektörü güven endeksindeki bu azalış; gelecek üç aylık dönemde "toplam çalışan sayısında" artış bekleyen girişim yöneticisi sayısının azalmasından kaynaklandı. "Alınan kayıtlı siparişlerin mevcut düzeyini" mevsim normalinin üzerinde değerlendiren girişim yöneticisi sayısı ise artmıştır.

İnşaat sektöründe bir önceki aya göre; toplam çalışan sayısı beklentisi endeksi %1,9 azalırken, alınan kayıtlı siparişlerin mevcut düzeyi endeksi %2,3 artmıştır.

İnşaat sektörü eğilimine ilişkin mevsim etkisinden arındırılmış soru bazında endeksler Bir Önceki Aya Göre Değişim Tablosu

Yıl	Ay	İnşaat Sektörü Güven Endeksi	İnşaat faaliyetleri*	Alınan siparişlerin mevcut düzeyi	Toplam çalışan sayısı beklentisi*	Satış fiyatları beklentisi*
2017	1	-1,7	-1,0	6,0	-6,8	-7,0
	2	2,1	2,8	-4,8	7,2	-0,4
	3	12,3	6,0	16,9	9,3	8,4
	4	-0,2	2,4	-0,1	-0,2	-3,0
	5	0,8	6,1	-0,5	1,6	0,7
	6	0,4	-0,8	0,9	0,1	-0,8
	7	-1,4	-2,5	-1,2	-1,5	1,9
	8	3,3	5,0	3,3	3,4	-2,3
	9	-5,5	-8,0	-5,0	-5,8	-2,7

	10	0,9	1,8	0,2	1,4	4,1
	11	-2,1	0,0	-0,5	-3,2	2,4
	12	-1,0	-0,2	-3,5	0,8	-1,4
2018	1	6,7	2,1	15,9	0,4	1,0
	2	-3,7	0,7	-10,1	1,3	-1,3
	3	-5,9	-4,6	-2,1	-8,6	-4,3
	4	-0,1	-3,3	2,3	-1,9	-4,7

*(gelecek 3 aylık dönemde)

İnşaat Sektöründe Faaliyetleri Kısıtlayan Temel Faktörler* (%)

Aylar	Kısıtlan yan faktör yoktur	Talep yetersizliği	Hava şartları	İşgücü eksikliği	Malzeme ve ekipman eksikliği	Finansman sorunları	Diğer faktörle r	
2017	1	44,7	25,1	24,2	4,2	1,7	31,6	4,7
	2	41,9	25,7	26,3	3,1	1,3	30,4	5,5
	3	47,4	24,4	17,7	3,2	1,5	27,7	4,8
	4	53,2	24,6	10,2	4,6	2,4	25,8	5,3
	5	55,0	22,0	6,8	3,4	1,4	25,8	4,4
	6	55,8	23,7	4,6	5,4	3,3	26,2	4,1
	7	57,9	22,1	1,4	4,4	3,2	26,0	4,4
	8	60,2	21,9	1,6	4,9	3,1	25,6	3,4
	9	56,7	22,0	1,7	5,1	2,8	26,9	4,9
	10	55,8	20,8	3,8	4,6	3,4	28,3	4,9
	11	53,8	21,9	6,0	5,2	2,7	29,6	3,9
	12	51,5	23,9	9,5	4,0	3,4	31,4	2,6
2018	1	51,5	23,9	9,5	4,0	3,4	31,4	2,6
	2	47,7	20,9	16,4	5,3	1,7	28,5	5,6
	3	47,9	24,8	14,9	2,7	1,8	28,2	5,4
	4	50,3	24,2	7,8	3,6	2,6	31,5	4,3

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

**Tablodaki oranlar, faaliyetleri kısıtlayan faktörden etkilenen girişim sayısının, anketi cevaplayan toplam girişim sayısına oranını göstermektedir.*

DIŞ TİCARET İSTATİSTİKLERİ

Türkiye İstatistik Kurumu ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı iş birliğiyle oluşturulan geçici dış ticaret verilerine göre; geçici dış ticaret verilerine göre; dış ticaret verilerine göre; ihracat 2017 yılı Aralık ayında, 2016 yılının aynı ayına göre %8,6 artarak 13 milyar 878 milyon dolar, ithalat %25,4 artarak 23 milyar 84 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Aralık ayında dış ticaret açığı %63,5 artarak 9 milyar 206 milyon dolara yükselmiştir.

İhracatın ithalatı karşılama oranı 2016 Aralık ayında %69,4 iken, 2017 Aralık ayında %60,1'e düşmüştür.

Ekonomi Bakanlığı verilerine göre Bu dönemde yatırım mallarının toplam ihracat içerisindeki payı %11,7, tüketim malları ihracatı %46,5 ara mallarının payı %41,3 olmuştur.

İthalatta ise yatırım mallarının toplam ithalattaki payı %14,2, ara mallarının payı %73,3 tüketim mallarının payı %12,2 olmuştur. Bu dönemde ara malı ithalatı %27,6 artış göstermişken; yatırım malı ithalatı %7,8 azalmış ve tüketim malı ithalatı %1,9 artış göstermiştir.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre; 2017 Aralık ayında bir önceki aya göre ihracat %1, ithalat %12,2 artmıştır. Takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre ise; 2017 yılı Aralık ayında önceki yılın aynı ayına göre ihracat %11,8, ithalat %29,6 artmıştır.

Almanya'ya yapılan ihracat 2017 Aralık ayında 1 milyar 308 milyon dolar olurken, bu ülkeyi sırasıyla 827 milyon dolar ile İngiltere, 771'er milyon dolar ile İtalya ve Irak takip etmiştir.

Almanya'dan yapılan ithalat, 2017 yılı Aralık ayında 2 milyar 191 milyon dolar olmuştur. Bu ülkeyi sırasıyla 2 milyar 122 milyon dolar ile Çin, 1 milyar 884 milyon dolar ile Rusya ve 1 milyar 164 milyon dolar ile ABD izlemiştir.

2018 Verileri

2018 yılı Mart ayında, 2017 yılının aynı ayına göre %7,7 artarak 15 milyar 587 milyon dolar, ithalat %12,7 artarak 21 milyar 442 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Mart ayında dış ticaret açığı %28,8 artarak 5 milyar 855 milyona yükselmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2017 Mart ayında %76,1 iken, 2018 yılı Mart ayında %72,7'ye düşmüştür.

Ekonomi Bakanlığı verilerine göre ihracatta yatırım mallarının payı %11,2, ara mallarının payı %47,1, tüketim mallarının payı %41,4 olmuştur.

İthalatta ise yatırım mallarının payı %12,9, ara mallarının payı %76,7, tüketim mallarının payı %10,2 olmuştur. Bu dönemde yatırım malları bir önceki yılın aynı dönemine göre %17,8, ara malları %32,0, tüketim malları %20,8 artış göstermiştir.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre; 2018 Mart ayında bir önceki aya göre ihracat %4 arttı, ithalat %0,1 azaldı. Takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre ise; 2018 yılı Mart ayında önceki yılın aynı ayına göre ihracat %8,5, ithalat %16,1 arttı.

Almanya'ya yapılan ihracat 2018 Mart ayında 1 milyar 511 milyon dolar olurken, bu ülkeyi sırasıyla 1 milyar 45 milyon dolar ile İngiltere, 961 milyon dolar ile İtalya ve 738 milyon dolar ile Irak takip etmiştir.

Rusya'dan yapılan ithalat, 2018 yılı Mart ayında 2 milyar 147 milyon dolar oldu. Bu ülkeyi sırasıyla 2 milyar 101 milyon dolar ile Almanya, 2 milyar 1 milyon dolar ile Çin ve 1 milyar 35 milyon dolar ile İngiltere izledi.

	İhracat/ 000 dolar	İthalat/000 dolar	Karşılama Oranı(%)
2005	73.122.000	116.048.000	63,0
2006	85 534 676	139 576 174	61,3
2007	107 271 750	170 062 715	63,1
2008	131 974 788	201 960 160	65,3
2009	102.164.809	140 775 457	72,6
2010	113.883.000	185.544.000	61,4
2011	134 954 362	240 833 236	56,0
2012	152.561.000	236.545.000	64,5
2013	151 802 637	251 661 250	60,3
2014	157 610 158	242 177 117	65,1
2015	143 934 972	207 203 370	69,5
2016	142 529 584	198 618 235	71,8
2017	157 055 371	233 791 662	67,2
2017 Ocak-Mart	37.809.206	50 435 466	75,0
2018 Ocak-Mart	41.184.991	61 901 619	66,5

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri bülteni

2. SEKTÖRÜN DIŞ PIYASALARDAKİ DURUMU

Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri

Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri ülkeye sağladığı katma değer, dış ticarete katkı ve istihdam kapasitesi ile ülke ekonomimizde önemli bir konuma sahiptir. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri 2000'li yıllardan sonra çok önemli performans sergilemiştir.

Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde Türk müteahhitlik sektörü son 30 yılda, dünyada da önemli bir yer edinmiştir. Artık, Türk inşaat sektörü temsilcileri, uluslararası arenada aranan bir marka haline

gelmiştir.

Türk müteahhitleri, sektördeki yetişmiş insan gücünü ve teknik birikimi kullanarak, girişimci yapıları ve risk alabilme kabiliyetleri ile dünyanın en büyük müteahhitlik firmaları arasında önemli bir konum elde etmiştir.

Türk müteahhitlik sektörü hizmetleri 1972 yılında Libya'da başlamıştır.

Libya'da üstlenilen ilk iş 1972 yılında 109.000.000 dolar değerindeki Tripoli Limanı İnşaatı Aşama 1B işi olmuştur.

1972'den 2002 yılına kadar geçen 30 yılda yurt dışında toplam 49,7 milyar dolarlık taahhüt gerçekleştirilmiştir. 2002 yılından beri ise, yurt dışında üstlenilen iş hacmi 292 milyar doları geçmiştir.

2004 yılında üstlenilen proje bedelinde ilk defa 10 milyar Dolar sınırını aşan Türk müteahhitlik sektörü dünyada yaşanan siyasi ve ekonomik dalgalanmalara rağmen 2006 yılından beri ortalama proje bedeli 40 milyon Doların üzerinde bir performans sergilemektedir.

2012 yılına kadar bu seviyelerde kaldıktan sonra 2012 yılında 60 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılında toplam üstlenilen proje bedelinde ilk defa 10 milyar doları aşan Türk müteahhitlik sektörü 2006 yılından beri 20 milyar doların üzerinde bir performans sergilemiştir. 2012 ve 2013 yıllarında üstlenilen 30 milyar dolarlık proje bedelleri ulaşılan en yüksek rakam olmuştur. 2016 yılında dünyada yaşanan siyasi ve ekonomik dalgalanmalar ile petrol fiyatlarının düşük seyrine rağmen 13,1 milyar dolarlık yeni proje üstlenilmiştir. 2017 yılında ise 14,6 milyar dolarlık proje üstlenilmiştir.

Tüm bunların sonucunda, **1972'den 2017 yılı sonuna kadar 119 ülkede 354,6 milyar dolar değerinde 9.252 proje** üstlenilmiştir.

Bu büyüklük ile birlikte ülkemiz, yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinde dünyanın önemli oyuncularından birisi haline gelmiştir.

YILLAR	PROJE SAYISI	PROJE BEDELİ (USD)	ORTALAMA PROJE BEDELİ
2000 ve Öncesi	2.052	42.517.668.765	20.720.111
2001	169	2.927.272.050	17.321.136
2002	207	4.491.234.346	21.696.784
2003	337	6.240.609.988	18.518.131

2004	475	8.630.834.610	18.170.178
2005	452	12.978.472.136	28.713.434
2006	574	22.079.142.361	38.465.405
2007	615	25.039.971.457	40.715.401
2008	656	23.995.417.571	36.578.380
2009	511	20.334.308.971	39.793.168
2010	631	23.367.247.330	37.032.088
2011	561	23.915.301.304	42.629.771
2012	545	30.073.223.340	55.182.083
2013	428	29.890.222.255	69.836.968
2014	345	26.856.659.319	77.845.389
2015	265	23.162.952.814	87.407.369
2016	190	13.577.339.410	71.459.681
2017	241	14.666.729.498	76.916.578

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

2016 yılında maalesef nispi olarak zayıf bir performans sergilemiştir. Çünkü klasik ve hedef pazarlarımız küresel risklerin olduğu bir coğrafyadadır. Hedef ülkelerde yaşanan ciddi siyasi istikrarsızlıklar, konjonktürel sorunlar ve söz konusu ülkelerin ana gelir kalemini oluşturan petrol fiyatlarındaki kayda değer düşüş 2016 yılında yurt dışı müteahhitlik hizmetlerimizin daha az proje üstlenilmesi ile sonuçlandı. Örneğin en önemli pazarlarımız olan Tunus, Libya, Mısır, Suriye'deki siyasi değişimler buradaki pazarlarımızın daralmasına neden oldu.

Sonuç olarak sektör, 2015 ve 2016 yıllarında hedef ülkelerde yaşanan ciddi siyasi istikrarsızlıklar, konjonktürel sorunlar ve söz konusu ülkelerin ana gelir kalemini oluşturan petrol fiyatlarındaki kayda değer düşüşe rağmen 2015'te 22 milyar doları, 2016'da da 13 milyar doları aşan proje üstlenmiştir.

Projelerin sektörel dağılımı:

1972 yılından günümüze en çok proje üstlenilen sektörlerin dağılımında ilk 5 sıraya bakıldığında, konut projeleri %12,8'lik pay ile ilk sırada yer almaktadır. Ardından sırasıyla karayolu/ tünel/köprü projeleri, ticaret merkezleri, havalimanları ve enerji santralleri gelmektedir.

SEKTÖREL DAĞILIM (1972-2017*)		
Ülkeler	Toplam Proje Bedeli (\$)	Pay (%)
Konut	46.865.198.028	13,2
Karayolu/Tünel/Köprü	45.743.880.604	12,9
Ticaret Merkezi	29.396.204.367	8,3
Havalimanı	24.357.012.682	6,9
Enerji Santrali	23.848.017.249	6,7

* Ağustos Ayı sonu

Bölgelere Göre İş Üstlendiğimiz Ülkelerin Dağılımı

Yine Ekonomi Bakanlığı verilerine göre 2016 yılında ise projelerin bölgesel dağılım şöyle olmuştur: Ortadoğu %46,6 (6,1 milyar dolar), BDT %24,3 (3,2 milyar dolar), Afrika %16,5 (2,2 milyar dolar), Asya %10,3 (1,3 milyar dolar), Avrupa ve Amerika %2,3'tür (298 milyon dolar).

ÜLKELERE GÖRE DAĞILIM (1972-2017)		
Ülkeler	Toplam Proje Bedeli (\$)	Pay (%)
Rusya Fed.	68.788.287.505	19,4
Türkmenistan	46.844.123.213	13,2
Libya	28.875.374.694	8,1
Irak	24.827.385.784	7,0
Kazakistan	22.813.587.067	6,4
S.Arabistan	20.184.018.539	5,7
Cezayir	14.646.056.437	4,1
Katar	14.312.063.805	4,0
Azerbaycan	12.029.159.313	3,4
BAE	10.750.033.609	3,0
Diğer Ülkeler	90.578.392.107	25,5
Toplam	354.648.482.074	100

1972 yılından günümüze kadar müteahhitlik firmalarımızca yurt dışında üstlenilen projelerin ülkelere göre dağılımında, Rusya Federasyonu %19,4'lük oranı ile lider konumdadır. Rusya'yı Türkmenistan takip ederken, ilk 10'da yer alan ülkelerin 4'ünün BDT ülkeleri, diğer 6 ülkenin ise Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri olduğu görülmektedir.

Ekonomi Bakanlığınca aşağıdaki tabloda açıklanan verilere göre 2017 yılında Türk müteahhitlik

firmalarınca yurt dışında üstlenilen projelerin ülkelere göre dağılımında ise Tanzanya %17,3'lük oranı ile birinci sıradadır. 2017 yılında, ilk kez bir Sahra-altı Afrika ülkesi geleneksel pazarlarımız olan Ortadoğu ve BDT ülkelerinin önüne geçmiştir.

ÜLKELERE GÖRE DAĞILIM (2016)		
Ülkeler	Toplam Proje Bedeli (\$)	Pay (%)
Tanzanya	2.531.336.000	17,3
S.Arabistan	2.072.795.993	14,1
Rusya Fed.	1.771.474.376	12,1
BAE	1.331.077.526	9,1
Kazakistan	1.088.692.713	7,4
Irak	1.010.923.672	6,9
Cezayir	881.797.695	6,0
Gürcistan	733.184.766	5,0
Katar	413.204.057	2,8
Mozambik	372.500.000	2,5
Diğer Ülkeler	2.459.742.700	16,8
Toplam	14.666.729.498	100

Yurt Dışında İstihdam Edilen İşçi Sayısı

YILLAR	Üstlenilen İş Tutarı	YURT DIŞINDA ÇALIŞAN TOPLAM İŞÇİ SAYISI	HER MİLYON DOLAR İÇİN İŞÇİ SAYISI
2002	4.491.234.346	26.916	6,14
2003	6.240.609.988	34.151	8,13
2004	8.630.834.610	40.198	3,58
2005	12.978.472.136	60.355	5,24
2006	22.079.142.361	81.379	3,89
2007	25.039.971.457	70.024	2,84
2008	23.995.417.571	58.602	2,47
2009	20.334.308.971	59.479	2,67
2010	23.367.247.330	54.847	2,70
2011	23.915.301.304	52.491	2,80
2012	30.073.223.340	57.593	2,20
2013	29.890.222.255	55.369	1,76
2014	26.856.659.319	39.644	1,75
2015	23.162.952.814	31.966	1,38
2016	13.577.339.410	23.917	1,76
2017	14.666.729.498	19.719	1,34

Kaynak: Türkiye İş Kurumu

Türk Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Dünya Ölçeğinde

“2016 yılı itibarıyla dünyanın en büyük 250 müteahhitlik firması arasında 46 Türk firması yer aldı. Buna göre Türkiye, Çin’in ardından 2. Sırada yer almıştır.

Listede birinci sırada 65 firma ile Çin yer aldı. İkinci sırada yer alan Türk firmasının ilk 250 arasına giren firma sayısı 46 olmuştur, ABD’nin ise 43 firması listede yer almıştır.

Dünya müteahhitlik hizmetlerinde faaliyet gösteren ilk 250 firmanın cirolarında son üç yılda bir önceki yıla göre daralma gerçekleşmiştir. 2016 Yılında dünyanın 250 müteahhitlik firmasının gelirleri %6,4 azalarak 468 milyar 12 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Listede ilk 100 firma arasına giren Türk firmalarımızın sayısı ON oldu. Sıralama şu şekilde yer almıştır.

ENR Listesinde yer alan 46 firmamızın toplam cirosu 25,591 milyon olmuş, Pazar payı ise son üç yıla göre artarak 5,5 olarak gerçekleşmiştir. Türk firmalarımızın toplam Pazar payı 2013 yılında %3.8 iken 2014 yılında %4.3, 2015 yılında %4.6 olmuştur.

TÜRK FİRMALARININ ELDE ETTİĞİ CİRO

2016 yılı gelirlerine göre 46 firmamızın üstlendiği kümülatif proje bedeli ile ülkemiz 7. sırada yer almaktadır.

YIL	FİRMA SAYISI	CİRO	PAY
2013	42	20.406,2	3,8
2014	43	29,276.8	5,6
2015	39	22,591.7	4,6
2016	46	25,591.0	5,5

FİRMA LİSTESİ

	2017 SIRALAMASI	2016 YILI SIRALAMASI	FİRMA İSMİ
1	38	44	Rönesans İnşaat
2	42	40	Polimeks İnşaat
3	72	79	Enka İnşaat
4	76	81	TAV İnşaat
5	78	93	Yapı Merkezi
6	79	**	Alarko
7	85	135	Limak İnşaat
8	86	86	Ant yapı
9	92	137	GAP İnşaat
10	98	**	Universal acarsan
11	105	98	Nata İnşaat
12	109	133	Mapa İnşaat
13	110	101	Çalık İnşaat

14	112	118	Tekfen İnşaat
15	125	157	Sembol İnşaat
16	128	146	Doğuş İnşaat
17	130	141	Kuzu Grup
18	134	121	Yüksel İnşaat
19	140	151	Onur Taahhüt
20	151	148	Nurol İnşaat
21	154	**	Gülsan İnşaat
22	156	138	İlk İnşaat
23	158	173	Eser İnşaat
24	162	155	Gama Endüstri
25	165	158	STFA İnşaat
26	166	**	Tepe İnşaat
27	167	169	Kayı İnşaat
28	168	174	Esta İnşaat
29	175	182	İC İctaş
30	176	193	Aslan Yapı
31	186	217	Metag İnşaat
32	187	206	SMK Grup
33	190	222	AE Arma-Elektropanç
34	194	195	Summa İnşaat
35	196	200	Bayburt Grup
36	200	231	Anel Elektrik
37	206	226	Yenigün İnşaat
38	216	**	Gürbağ İnşaat
39	223	184	Cengiz İnşaat
40	224	246	Kolin İnşaat
41	225	**	Dekinsan Grup
42	226	**	Makyol İnşaat
43	233	224	Zafer Taahhüt
44	239	**	Polat Yol
45	244	**	Caba İnşaat
46	250	**	MBD İnşaat

Kaynak: ENR Dergisi

En Büyük 250 Müteahhitlik Firmasına İlişkin Liste	
Yıllar	Türk Firmalarının Sayısı
2003	8
2004	11
2005	14
2006	20
2007	22
2008	23
2009	31
2010	33
2011	31
2012	33
2013	38
2014	42
2015	42
2016	40
2017	46

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Beklentiler

Yurt dışında her yıl prestij projeler üstlenen sektörün hedefi katma değeri yüksek projelerde yer almaktır.

Ekonomi Bakanlığımızca yeni iş üstlendiğimiz ülkelerin Sahraaltı Afrika lkelerinde de yer alması ile sektöre yeni açılımlar getirilmesi yönünde çalışmalar artırılmıştır. Etiyopya, Ekvator Ginesi, Kongo, Mali gibi ülkelerde son yıllarda üstlenilen önemli projeler gelecekte bu coğrafyada daha önemli işler alınabileceğinin sinyallerini vermektedir.

Öte yandan emtia fiyatlarının yeniden artması ile Cezayir, Türkmenistan, Suudi Arabistan gibi pazarlarımızda yeni bir hareketlenme olacaktır.

Ekonomi Bakanlığımızın yurt dışı pazarların geliştirilmesi adına yaptığı çalışmalar, uyguladığı teşvikler, müteahhitlik heyeti programları ile Türk müteahhitlik sektörünün ilgili ülke makamlarına tanıtılması sektörün fırsatlarını artırıcı unsurlar olacaktır.

Sektörün dünyadaki trende de paralel bir biçimde, finansman, yenilikçilik ve teknoloji üretimi konularında muhakkak surette atılım gerçekleştirmesi ve firmalarımızın küresel hareket etme yeteneği kazanması zaruret arz etmektedir.

İNŞAAT SEKTÖRÜ SWOT ANALİZİ

• Sektörün Güçlü Yönleri:

Türk inşaat sektörünün Dünyanın her yerinde, her iklim koşulunda kaliteli işler üretebilecek kapasitesi vardır:

Sektörümüzün güçlü yanları aşağıda yer almaktadır. Buna göre:

- Güçlü, güncel makine ve ekipman parkı
- Deneyimli ve yetenekli teknik personel
- Teknolojik imkân ve bilgi birikimi
- Yeterli yerli makine ve malzeme yan sanayi
- Uluslararası ihale ve iş deneyimi
- Değişik iş dallarında deneyim ve uzmanlık
- Merkezi karar alma süreçleri ile maliyet odaklı faaliyet ve esneklik
- Hızlı iş yapabilme ve mobilizasyon yeteneği
- Yüksek risk alma potansiyeli,
- Yatırım potansiyeli yüksek ülkelere coğrafi yakınlık ve lojistik üstünlük
- Maliyetlerin belirli limitlerin içinde tutulabilmesi,
- Büyük sermayelere gereksinim duymadan ve hızlı şekilde hareket edebilme,
- Yurtdışında lokal ihtiyaçların iyi tanınması ve yerel otoritenin işleyişini ve mekanizmalarının yabancılar göre daha iyi bilinmesi,
- Değişik şartlara hızlı uyum sağlayabilme yeteneği,
- İnisiyatif alabilme yeteneği,
- İş yapma ve aldığı işi bitirme kararlılığı
- Ağır ve tehlikeli işlerde çalışacak işçilerin Mesleki Yeterlilik Belgelendirmede zorunluluğu olması

• Zayıf Yönleri

- Sektöre giriş-çıkışın kolay olması nedeniyle müteahhit sayısının fazlalığı,
- Müteahhit sayısının fazlalığının iş hacimlerinin daralmasına neden olması,
- Bürokratik engellerin fazla olması,
- İşçilik maliyetlerinin yüksek olması,
- Sertifikalı işçi sayısının az olması,
- Finansman altyapısının zayıf olması,
- Ar-Ge faaliyetlerinin yetersiz olması,

- Sektörün arkasında yer alacak özel ya da devlet kaynaklı finansman ve sigorta imkânlarının kısıtlılığı ve devlet desteği eksikliği,
- Sözleşme ve risk yönetimi sorunları
- Müşavir firmaların yeterli büyüklüğe ulaşmamış olması,
- Özellikle yurt dışı işlerde Teminat mektubu temininde güçlükler ile karşılaşılması,
- Yurt dışı inşaat işlerinde gidilen ülkelerin mevzuatları konusunda bilgi eksiklikleri,
- Aşırı düşük fiyat tekliflerin kar marjlarını düşürmesi ve sistemde büyük firmaların varlığının zayıf kalması.

- **Fırsatlar**

- 2023 hedefleri ve güçlü ekonomiye geçiş sürecinde inşaat sektörü açısından kalıcı ve hızlı bir iç talep artışı mümkün olabilecektir.
- “Gelişmekte olan ülke” sıfatıyla potansiyel alt ve üst yapı talebi,
- Artan nüfus şehirleşme ile paralel konut ve altyapı talebi,
- AB üyeliğine geçiş kapsamında bu ülkelerde müteahhitlik hizmetleri verme şansı.
- Türkiye’de mesleki yeterlilik belgesinin zorunlu hale gelmesi ile işgücünün niteliklerinin artması

- **Tehditler**

- İçinde bulunduğumuz dönemde dünya ekonomisindeki dalgalanmaların doğrudan doğruya ülkemiz ekonomisini etkilemesi nedeniyle geleceğe ilişkin öngörülerini olumsuz etkilemesi nedeniyle tüketim eğilimini azaltması,
- Kamu ihale Mevzuatı ve uygulamalarının çözümleyemediği aşırı düşük tekliflerin sektör karlılığını dolayısıyla sermaye birikimini engellemesi,
- Düşük fiyatların “iş ahlakı ve etiği”ni de olumsuz etkilemesi ile inşaat kalitelerinin düşmesi,
- ilkede “müteahhit” kavramı ile ilgili bir tanımın ve sınırlamaların olmaması,
- Orta Doğu’da karışıklıklar baş göstermesi.
- AB ekonomilerindeki dalgalanmalar.
- Emtia Fiyatlarının düşmesi ile petrol ihracat eden ülkelerdeki ekonomik dar boğazlar